

สาระสำคัญของบทเพลงกับการสื่อสารทางการเมืองไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 จนถึงปัจจุบัน

The Significance of The Songs in Thai Political Communication from B.E. 2516 to Present

จิรวัดน์ ดีวะรัตน์¹ และไพลิน ภูจินาพันธุ์²

Jirawat Deewarat³ and Pailin Phuweenapan⁴

Received: June 20, 2018

Revised: April 4, 2019

Accepted: May 30, 2019

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงของรัฐบาล ภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557” โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสาระสำคัญของบทเพลงกับการสื่อสารทางการเมืองไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 จนถึงปัจจุบัน และเพื่ออธิบายว่าสาระสำคัญของบทเพลงมีความสำคัญอย่างไรและเพราะเหตุใดบทเพลงจึงถูกนำมาใช้เป็นเสมือนเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสารทางการเมืองกับประชาชน ทั้งในช่วงยุค พ.ศ. 2516 ยุคพฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ยุคการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พันธมิตรฯ) กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และในยุคปัจจุบันเอง ก็ยังมีการใช้บทเพลงโดยคณะรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยบทความชิ้นนี้มีการรวบรวมข้อมูลเอกสารและผู้วิจัยได้นำเอาเทคนิควิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมล: bboypolsci47@gmail.com

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมล: pailin_p@hotmail.com

³ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: bboypolsci47@gmail.com

⁴ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: pailin_p@hotmail.com

อันประกอบไปด้วย การวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิเคราะห์โดยการตีความ (Interpretative Analysis) และการวิเคราะห์โดยอาศัยบริบท (Context Analysis) ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า ในแต่ละช่วงเวลาของเหตุการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ยุค 14 ตุลาคม 2516 ยุคพฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ยุคที่มีกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมือง นำโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) และกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) จนถึงยุครัฐบาลปัจจุบันของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พบว่า บทเพลงและดนตรีถูกนำไปใช้เป็นเสมือนสารข้อความ เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดลักษณะและอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง บทเพลงนั้นนอกจากการสร้างความสุขสนุกสนาน ไพเราะ จรรโลงใจแก่บุคคลต่างๆ ที่ได้รับฟังแล้ว บทเพลงยังเป็นกลไกสำคัญในการแทรกซึมเข้าสู่จิตใจของผู้คนในสังคมได้อย่างทั่วถึง รวดเร็วและง่ายดายเสียยิ่งกว่าการสื่อสารอื่นๆ โดยไม่มีความจำเป็นใดๆ ในการที่จะใช้กำลัง บังคับข่มขู่ หรือออกคำสั่งใดๆ ดังนั้น การรับรู้และได้ยินผ่านเสียงในรูปแบบของดนตรีและบทเพลง ถือเป็นวิธีการของการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่แยบยลและนุ่มนวลที่สุด เพื่อสร้างการยอมรับผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลทหารหรือแกนนำมวลชนในสภาพบริบททางการเมืองไทยที่มีความแตกต่างกันในแต่ละยุคแต่ละสมัย ผลจากการศึกษาพบว่าในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 นั้น บริบททางการเมืองและสังคมที่ไทยหาสิทธิ เสรีภาพ และประชาธิปไตย มีการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และมีการใช้บทเพลงในการสื่อสารถึงอุดมการณ์และแนวความคิดทั้งจากปากฝั่งของบรรดานักศึกษาและปัญญาชนผ่านบทเพลงเพื่อชีวิตในทางตรงกันข้ามมีการตอบโต้ผ่านบทเพลงปลุกใจจากฝั่งของรัฐบาลด้วย ต่อมาในยุค พ.ศ. 2535 มีศิลปินที่ใช้บทเพลงในการสร้างกระแสความรู้สึกร่วมในทางการเมืองและจิตสำนึกร่วมในการชุมนุมประท้วงรัฐบาล รวมถึงบรรเทาความตึงเครียดในการชุมนุมประท้วง ในขณะที่ยุคของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ นปช. และกปปส. ยังคงมีบทเพลงในการสร้างกระแสอารมณ์ร่วมระหว่างแกนนำและกลุ่มผู้ชุมนุมโดยการใช้บทเพลงเพื่อสร้างอารมณ์ปลุกใจ ตีใจ ให้กำลังใจ เสียใจ หรือแม้แต่การกดดันต่อรัฐบาลและฝั่งตรงกันข้ามเช่นเดียวกับในปัจจุบัน ภายหลังจากการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 บทเพลงเป็นเสมือนเครื่องมือหนึ่งของรัฐบาลในการพยายามที่จะอธิบายหรือให้เหตุผลในการเข้าควบคุมอำนาจ และกล่าวถึงบทบาทหน้าที่หรือสิ่งที่ทั้งตัวผู้นำทางการเมืองหรือคณะรัฐประหารจะปฏิบัติหรือสัญญาไว้กับประชาชนและสังคมผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงนั่นเอง

คำสำคัญ ดนตรี, บทเพลง, การสื่อสารทางการเมือง

Abstract

This article is a part of study titled “Political Communication with the Government Songs after the Coup d’état 2014.” The researcher aims to study about the main implication of the songs, and its Thai political communication since 1973. The researcher also aims to further explain how significant the messages in the songs are, and the reasons why they were used as a tool to portray political communication to the people. The article will focus on the year of 1973, Black May 1992, the political movements of the People’s Alliance for Democracy (PAD), the United Front for Democracy Against Dictatorship (UDD) and the People’s Committee for Absolute Democracy with the King as Head of State (PCAD). And including this recent era, there still are the uses of songs by the government of General Prayuth Chan-o-cha. The researcher has gathered documents and used techniques about information analysis, which are documentary research, interpretative analysis, and context analysis. The researcher has found that, in every period of time each political event since October 14 1973, Black May 1992, the political movements of PAD, UDD, PCAD, or even the era of General Prayuth’s government, songs and music have been continuously used as a message to portray characteristics and political ideology to people. Moreover, songs are not only entertaining and cherishing hearts, they are the most convenient way of communication that can deeply and immediately reach to the hearts of people. They require no violence or order. To acknowledge and listen to songs is ingenious and the softest way to do the political communication in order to create the acceptance of the political leaders, military government, and people’s leaders according to political context, which is different in each political era. The study shows that from 1973–1976 politics and society were craving for rights, freedom, and democracy. There were protests that required for constitution, using songs to convey their political thoughts from both students and intellectuals. On the contrary, there was another story that came through songs from government side as well. In 1992, some artists used songs to create the impact and mutual political understanding among themselves so they could continue to protest the

government with the same purpose. Moreover, songs were used to relieve stress during the protest. In times of the political movements of UDD and PCLD they also used songs to stir up people's emotions, both delightful and sad, to build a stronger commitment or to say bad things about the other side after the Coup d'état 2014, songs are considered as tools that government uses for explaining and providing reasons for taking over the power. They also use those songs to refer to duties that the political leaders or Coup d'etat will do or promise to do for people and society.

Keywords Music, Songs, Political Communication

1. บทนำ

ความต้องการขั้นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด คือ การต้องการมีชีวิตอยู่รอด หากแต่สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่ามนุษย์นั้น ย่อมมีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตประเภทอื่น นั่นคือ การมีความคิดสร้างสรรค์ในหลากหลายเรื่องเช่นเดียวกับความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องของความงาม ได้แก่ เรื่องของศิลปะ ดนตรี และภาษา โดยความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ที่เกี่ยวกับความงามนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ นั้น ชนเผ่าต่างๆ รู้จักการประดิษฐ์เครื่องดนตรีต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในพิธีหรือประกอบกิจกรรม ทั้งยังนำมาใช้ในการตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง เมื่อเวลาผ่านไป ดนตรีที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นมีความสลับซับซ้อนและงดงามมากยิ่งขึ้นตามกาลเวลาและวิวัฒนาการที่พัฒนาขึ้นของมนุษย์ และความงามของดนตรีมักปรากฏออกมาในรูปแบบของความไพเราะของท่วงทำนอง ความเข้าใจของจังหวะ ความหลากหลายของสีสันทัน หรือแม้แต่ความมีพลังขององค์รวมของดนตรี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2557, น. 367) เช่นเดียวกับ ดุษฎีพนมยงค์ บุญทัศนกุล (2529, น. 2-3) ได้อธิบายว่า ดนตรี คือ เสียงต่างๆ อันเกิดมาจากธรรมชาติ และมนุษย์ได้นำมาปรุงแต่งให้มีจังหวะ ทำนอง และเนื้อหาสาระ โดยที่ความสำคัญของดนตรีนั้นจะมีความผูกพันกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่ที่มนุษย์แรกเกิด ซึ่งเห็นได้จากการที่แม่ร้องเพลงกล่อมลูก ซึ่งเมื่อมนุษย์เติบโตขึ้น บรรดากิจกรรมที่ดี การทำงานที่ดี การละเล่นหรือกีฬาความบันเทิงที่ดี การประกอบพิธีกรรมใดๆ ก็ดี ล้วนมีความประสานสอดคล้องกับเสียงเพลงและดนตรี หรือแม้กระทั่งวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ความสำคัญของบทเพลงและดนตรีก็ยังคงมีบทบาทอันจะปรากฏเห็นชัดในบางศาสนา ที่มีการขับร้องเพลง

สรรเสริญพระเจ้าและส่งดวงวิญญาณของผู้นั้น หรือแม้กระทั่งธรรมเนียมปฏิบัติของคนไทย ในงานปลงศพก็มักจะมีการบรรเลงดนตรีเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาไปถึงความหมายของบทเพลงแล้ว บทเพลง หมายถึง ทำนองที่ได้จากเสียงสูงต่ำที่มนุษย์สร้างขึ้นมีจังหวะต่างๆ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2553, น. 26) ในขณะที่ดนตรีเป็นภาษาชนิดหนึ่งที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อสร้างความหมายได้ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529) คุณค่าและความสำคัญของเสียงเพลงอาจกล่าวได้ว่า เสียงเพลงและดนตรี เป็นศาสตร์และศิลป์ที่สำคัญที่สุดประเภทหนึ่งที่อยู่คู่กับมวลมนุษยชาติมาเป็นเวลายาวนานตั้งแต่ที่มนุษย์รู้จักกับการสื่อสาร ทั้งเสียงเพลงและดนตรียังกอปรไปด้วยคุณูปการยิ่งในอันที่จะสร้างความบันเทิงเรีงรมย์และจรรโลงใจแก่ผู้ที่ได้รับฟัง ด้วยเหตุว่าเสียงเพลงและดนตรีสามารถเข้าถึงจิตวิญญาณของบุคคลที่ได้ยิน ได้ฟังจนสร้างความรู้สึกคล้อยตามหรืออารมณ์ร่วมไปด้วย ส่งผลให้เกิดความรัก ความสุข สมหวัง รอยยิ้ม ความตื่นเต้น ความโศกเศร้าเคล้าน้ำตา ความโหม่นสตรอมตรม หรือแม้แต่ความรู้สึกปลุกใจ ฮึกเหิม เกรี้ยวกราด ได้เช่นเดียวกัน

และเมื่อพิจารณาต่อไปถึงที่มาของเสียงเพลงและดนตรี มิได้เกิดขึ้นเพื่อความสุข สนุกสนานของมนุษยชาติทั้งในระดับส่วนบุคคลหรือส่วนรวมแต่ประการเดียว หากแต่เสียงเพลงและดนตรีกลับมีพัฒนาการอันมีจุดเริ่มต้นมาจากการวิงวอนร้องขอในพิธีกรรมเพื่อความอยู่รอดของบุคคลและชุมชนตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ เช่น ขอให้หายป่วย ขอให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาลเพื่อให้พืชผลผลิตทางการเกษตรเจริญงอกงามในการหาเลี้ยงชีพ ซึ่งต่อมาพัฒนาการของดนตรีและเสียงเพลง ถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องมืออันศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจรัฐ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529, น. 20)

ในขณะที่เสียงเป็นพลังงาน มีอำนาจสามารถสร้างความเคลื่อนไหว ยิ่งเสียงที่ละเอียด (กังวาน) ก็ยิ่งทำให้เสียงมีอำนาจมาก อำนาจมากก็สามารถสร้างความเคลื่อนไหวได้มาก ความเคลื่อนไหวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการพัฒนา และการพัฒนาทำให้เกิดความเจริญ เสียงจึงเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญสำหรับผู้นำ หัวหน้าเผ่า หรือผู้มีอำนาจ ที่ใดมีเสียงที่นั่นมีความเจริญ และที่ใดมีเสียงที่นั่นมีผู้นำ ดังนั้น พิธีกรรมทุกชนิดจึงต้องใช้ดนตรีเพื่อประกอบพิธีกรรม เช่น การใช้บทเพลงหรือบทสวดโองการแข่งน้ำ อันเป็นบทสวดที่มีเนื้อหาใจความที่เกี่ยวกับคำศักดิ์สิทธิ์สาปแช่งน้ำสาบานที่มีการใช้ดื่มในพิธีกระทำสัตย์สาบานระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับเชื้อพระวงศ์ เจ้านาย ขุนนาง ทหาร ข้าราชการ โดยยึดถือตามแบบแผนปฏิบัติของอาณาจักรกัมพูชาที่นครวัด (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2553, น. 114) ดังนั้น ด้วยคุณค่าและความสำคัญของเสียงเพลงและดนตรี อาจกล่าวได้ว่า

“ชาติใดมีดนตรีเป็นของตนเองแล้ว ย่อมได้รับการยกย่องว่ามีวัฒนธรรมสูง หรือเป็นชาติที่ได้สืบเชื้อสายมาเป็นเวลาอันยาวนาน” (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529)

ส่วนประชาชนสำคัญยิ่งของจีนอย่างขงจื๊อ ได้กล่าวไว้ว่า “ดนตรีนำความสามัคคีสู่ปวงชน ดนตรีเป็นภาษาสากลที่ทุกคนรับรู้ได้ สัญลักษณ์เป็นสื่อทางปัญญา ในขณะที่ดนตรีเป็นสื่อแห่งหัวใจ” (สกรี เจริญสุข, 2532, น. 3)

ในขณะที่หน้าที่และบทบาทของเพลง (ปราณี วงษ์เทศ, 2523, น. 22 อ้างถึงใน สิริธร กิริติบุตร, 2528, น. 7) มีดังต่อไปนี้

(1) หน้าที่เป็นตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ทางสังคมในการสะท้อนความเชื่อทางศาสนาและชนชั้นทางสังคม

(2) หน้าที่ในการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางกายภาพ เช่น การรบ การทำสงคราม

(3) หน้าที่ในการเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมทางสังคม เป็นบรรทัดฐานทางสังคม ตลอดจนเป็นระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคม

(4) หน้าที่ในการรักษาสถาบันที่สำคัญทางสังคม เช่น ศาสนา

(5) หน้าที่ในการสืบทอดและรักษาความมั่นคงทางวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของดนตรีและบทเพลงมีความสำคัญและเชื่อมโยงกับบรรดากิจกรรมต่างๆ ของมวลมนุษยชาติมาอย่างยาวนาน และเมื่อดนตรีและบทเพลงมีสำคัญเช่นนี้แล้ว หนึ่งในความเชื่อมโยงที่ดนตรีและบทเพลงได้มีอิทธิพลและบทบาท คือ ดนตรีกับการเมืองนั่นเอง

สุชาติ แสงทอง (2549, น. 28) ได้อธิบายสาระสำคัญของแนวคิดดนตรีกับการเมืองไว้ว่า ดนตรีการเมืองเป็นความหมายรูปแบบทางดนตรี เนื้อหา ตลอดจนสาระที่ใช้เป็นสื่อในการนำเสนอภาพตัวตนของกลุ่มชนในมิติต่างๆ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวัง โดยใช้สะท้อนภาพวิถีชีวิตของทุกกลุ่มชนในสังคม ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม บางครั้งดนตรีหรือบทเพลงดังกล่าวนี้จะถูกสร้างขึ้นโดยรัฐ หรือถูกสร้างโดยประชาชน นอกจากนี้แล้ว ดนตรีและเสียงเพลงนั้นเป็นเสมือนพื้นฐานของสังคม ซึ่งจะสามารถใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมได้ โดยดนตรีและบทเพลงจะถูกบันทึกเสมือนว่าเป็นภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในมิติทางสังคมหรือภาพสะท้อนแนวคิดและอุดมการณ์ต่างๆ อันปรากฏให้เห็นในแต่ละยุคแต่ละสมัยเพื่อก่อให้เกิดพลังบางอย่างกับกลุ่มบุคคลต่างๆ หรือเพื่อให้เกิดความสำนึก (Perceive) ให้เกิดขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สาระสำคัญของดนตรีหรือบทเพลงนั้นเป็นภาษา

แห่งห้วงอารมณ์ความรู้สึกอันสรรสร้างมาจากคีตกวีหรือนักแต่ง นักประพันธ์เพลงทั้งหลาย จนได้ปรากฏออกมาให้อยู่ในรูปแบบของเสียงเพลง โดยดนตรีหรือบทเพลงเหล่านี้เกิดขึ้นมาจากการตั้งใจเพื่อก่อให้เกิดการกระตุ้นและที่เกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ของผู้ประพันธ์เอง ทั้งนี้ เพื่อให้ดนตรีหรือบทเพลงเหล่านี้เข้าไปเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจกันให้เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า บทเพลงเป็นภาษาหรือเครื่องมือที่สำคัญของมวลมนุษยชาติในการสื่อความคิดต่อกันที่เก่าแก่ที่สุด ซึ่งดนตรีที่ใช้ในการสื่อความคิดนั้น ปรากฏออกมาใน 2 ลักษณะคือ

(1) การสื่อความคิดในเรื่องที่เป็นจริง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง มีเหตุผลมารองรับและสามารถพิสูจน์ได้

(2) การสื่อความคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับคุณค่าต่างๆ เพื่อสร้างหรือก่อให้เกิดการยอมรับในคุณค่านั้น โดยการสื่อความคิดในลักษณะนี้เป็นการสื่อเพื่อชักจูงให้คล้อยตาม นั่นคือ เพลงปลุกใจ ซึ่งปรากฏให้เห็นในทุกสังคม

นอกจากนี้แล้ว ดนตรียังเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ทุกฝ่ายพยายามถ่ายทอดสื่อสารออกมาให้เห็นถึงความเป็นตัวเรา โดยพยายามที่จะทำให้เรามีความแตกต่างจากเขาอย่างชัดเจน เป็นเหมือนภาพเชิงซ้อน ซึ่งในบางครั้งทำให้มองเห็นว่า ดนตรีสร้างสัมพันธ์ภาพทางอารมณ์และอุดมการณ์ให้กับความเป็นเราเพียงฝ่ายเดียว และมักจะถูกนำไปใช้ในการกำหนดบทบาทในการสะท้อนของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อใช้เรียกร้องแนวทางของอุดมการณ์ร่วมทางการเมืองด้วย

2. การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ด้วยบทเพลง

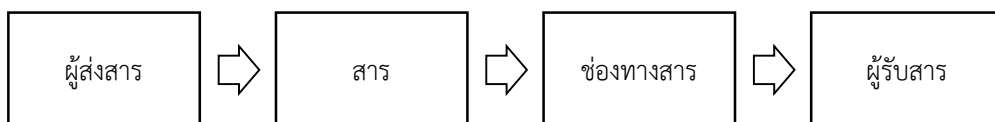
การสื่อสารเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งในการสร้างความหมายที่ทำให้เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการสื่อสารกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคมและถูกนำไปใช้ในมิติทางการเมืองการปกครองเพื่อเชื่อมโยงชนชั้นปกครองและชนชั้นใต้การปกครองเข้าไว้ด้วยกัน (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2541, น. 2) และเมื่อการสื่อสารถูกนำมาใช้ในมิติทางการเมืองแล้ว ก็ย่อมเรียกการสื่อสารเช่นนี้ว่า การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) โดยลักษณะที่สำคัญของการสื่อสารทางการเมือง (พฤทธิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว. 2552, น. 193) จะต้องมียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการสื่อสารที่เกี่ยวกับบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป
- (2) มีลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง
- (3) มีเป้าประสงค์ก็เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในทางการเมือง

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2541, น. 20-21) ได้อธิบายว่า กระบวนการสื่อสาร เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เพื่อธำรงรักษาระบบการเมืองการปกครอง รวมถึงเสถียรภาพของรัฐบาลและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารอยู่ในฐานะและเป็นเสมือนเครื่องมือทางการบริหารของรัฐบาล

นอกจากนี้ การสื่อสารทางการเมืองยังถือว่าเป็นพื้นฐานอันสำคัญยิ่งของกระบวนการทางการเมืองในสังคมสมัยใหม่หรือแม้แต่สังคมล้าหลังทางเทคโนโลยีก็ตาม ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารในการสื่อความหมายต่อกันและกัน โดยพื้นฐานของการสื่อสารต้องอาศัยคำพูด สัญลักษณ์ ท่าทางต่างๆ ที่จะสามารถสร้างความเข้าใจและรับรู้ต่อกันได้ นอกจากนี้แล้ว ในปัจจุบันการสื่อสารจะต้องอาศัยเครื่องมือสื่อสารมวลชน (Mass Media) ในการเผยแพร่ข่าวสาร ตีพิมพ์ หรือกระจายเสียงแพร่ภาพใดๆ ไปยังคนในสังคม (พฤทธิ-สาณ ชุมพล, ม.ร.ว. 2552, น. 199) สำหรับกระบวนการสื่อสารพื้นฐานมีลักษณะดังนี้

แผนภาพที่ 1 กระบวนการสื่อสารพื้นฐาน

ที่มา: สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2541, น. 3)

สามารถอธิบายได้ว่า พื้นฐานของการสื่อสารนั้น อย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบไปด้วยแหล่งข้อมูลข่าวสารและเป็นผู้ส่งสาร (Sender) ซึ่งในการส่งสารนั้นจะต้องอาศัยช่องทางหรือสื่อ (Channel) ในการนำข้อมูลข่าวสารไปถึงผู้รับสาร (Receiver) ทั้งนี้ ในความเป็นจริงแล้ว มีความสลับซับซ้อนเพิ่มเติมคือ หากมีการส่งข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) แล้วผู้รับสาร (Receiver) ย่อมจะกลายสภาพมาเป็นผู้ส่งสาร (Sender) ส่งข้อมูลข่าวสารป้อนกลับไปยังผู้ส่งสารเดิม ซึ่งได้กลายสภาพมาเป็นผู้รับสาร (Receiver) นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม นอกจากการสื่อสารเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งในการสร้างความหมายที่ทำให้เข้าใจซึ่งกันและกันแล้ว ซึ่งเมื่อถูกนำมาใช้ในบริบททางการเมือง มีรูปแบบหรือวิธีการนำไปใช้ที่หลากหลายวิธีการ หนึ่งในวิธีการในการสื่อสารทางการเมืองที่พบว่ามีมีการนำมาใช้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นั่นคือ การสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลง ซึ่งการสื่อสารทางการเมืองอีกวิธีหนึ่งที่เป็นการอธิบาย ถ่ายทอด เผยแพร่ หรือส่งต่อสาระสำคัญที่สื่อไปในทางที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม อุดมการณ์

แนวความคิดความเชื่อต่างๆ ของผู้ส่งสาร ผ่านสารนั้นคือ บทเพลงส่งต่อผ่านช่องทางใดๆ ไปยังผู้รับสาร จนให้ผู้รับสารได้สตรับฟัง ปลุกใจ สร้างความฮึกเหิม หรือเกิดการฉุกคิด คล้อยตามสิ่งที่ได้ถ่ายทอดออกมาผ่านบทเพลง

2.1 การสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงยุค พ.ศ. 2516

ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2516–2519 ได้รับการเรียกขานว่า ยุคประชาธิปไตยแบ่งบาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 อันเป็นเหตุการณ์ในการต่อสู้ทางการเมือง ซึ่งถือว่านักศึกษาเป็นผู้มีบทบาทและชัยชนะในการเคลื่อนไหวทางการเมือง และยุคนี้ยังถือว่าเป็นยุคแห่งการแสวงหาความคิด ความหมาย สิทธิเสรีภาพ ทั้งยังมีการต่อสู้กันทางความคิดและอุดมการณ์ โดยภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้น ในระยะแรก นักศึกษาได้รับความศรัทธาและความไว้วางใจจากประชาชนอย่างยิ่ง แต่ต่อมาเกิดความขัดแย้งทางความคิดทางการเมือง ทางอุดมการณ์และความขัดแย้งในผลประโยชน์ของขบวนการนักศึกษาขึ้น ทำให้ขบวนการนักศึกษาถูกตั้งความเคลือบแคลงสงสัย จนเกิดการตั้งกลุ่มองค์กรขึ้นมาเพื่อต่อต้านการทำงานของขบวนการนักศึกษา ซึ่งท่ามกลางการต่อสู้ขัดแย้งทางความคิดและอุดมการณ์รวมถึงกระแสของการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มปัญญาชนทั้งหลายนี้เอง เป็นเหตุให้เกิดบทเพลงปลุกใจขึ้นมา ในฐานะที่บทเพลงเป็นสารที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อสาร สื่อข้อความ เพื่อชักชวน เผยแพร่ความคิดและอุดมการณ์ แก่ประชาชนให้ต้องการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของเสียงเพลง ซึ่งในฝั่งของนักศึกษาหรือบรรดาปัญญาชนทั้งหลาย ในฐานะที่เป็นผู้ส่งสารหรือผลิตสารอย่างบทเพลง ปลุกใจนั้น อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “เพลงเพื่อชีวิต” (จรรยาธน์ สุวรรณภูษิต, 2531, น. 1)

สำหรับเพลงเพื่อชีวิตที่ปรากฏขึ้นมาในช่วงยุค พ.ศ. 2516 นั้น มีที่มาจากกระแสของความเปลี่ยนแปลงจากปัญญาชน ที่ใช้บทเพลงเป็นสารเพื่อสื่อข้อความ ชักชวนไปยังผู้รับสารอย่างประชาชนให้เกิดความรู้สึกในการเปลี่ยนแปลงผ่านรูปแบบของเสียงเพลงที่เรียกว่า เพลงเพื่อชีวิต ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงเป็นการอธิบายให้เห็นภาพของความยากลำบากในชนบท การถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นนายทุน และการต่อสู้เพื่อความถูกต้องยุติธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ เสรีภาพ อิสราภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ยังไม่มีหรือยังไม่ได้มา จึงยอมนชวนชาวสยามมาให้ได้ ประกอบกับสถานการณ์หรือบริบททางการเมืองในห้วงเวลานั้นๆ ประเทศยังไม่มีรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ จึงทำให้ไม่มีหลักประกันใดๆ ที่รองรับสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ประกอบกับบรรยากาศในขณะนั้น เต็มไปด้วยการชุมนุมประท้วง การเคลื่อนไหว เรียกร้อง

และต่อสู้กับความไม่ยุติธรรมอันเนื่องมาจากการผูกขาดทางอำนาจของชนชั้นปกครอง ในยุคนั้น ทั้งยังมีการลิดรอนสิทธิเสรีภาพทั้งในการพูด การเขียน การพิมพ์ และในเชิงวิชาการ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุผลหลักอันสำคัญที่ทำให้บทเพลงเพื่อชีวิตเป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่นิสิตนักศึกษาและปัญญาชนทั้งหลาย และส่งผลให้บทเพลงเพื่อชีวิตในยุคนี้นี้สามารถรับรู้และเข้าถึงกลุ่มมวลชนที่ต่อสู้เรียกร้องทางการเมือง และเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับเสียงเพลง มีกำลังใจและมีพลังร่วมในการต่อสู้เพื่อประเด็นหรือสิ่งที่กลุ่มมวลชนและนักศึกษาต้องการ และภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม กระแสความนิยมในบทเพลงเพื่อชีวิตยิ่งมีความนิยมมากขึ้น นอกจากเหตุผลที่บรรดาปัญญาชนและนักศึกษาจะเป็นต้นกำเนิดของบทเพลงเพื่อชีวิตแล้ว เนื้อหาของบทเพลงยังคงสะท้อนว่า ประชาธิปไตยที่ได้มาหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคมยังไม่สมบูรณ์ พิจารณาได้จากบทเพลง เช่น เพลงเพื่อมวลชน ซึ่งมีเนื้อหาใจความในการใช้สัญลักษณ์อย่างนกพิราบขาวมาใช้ ซึ่งนกพิราบขาวนั้นเป็นสัญลักษณ์แทนเสรีภาพ มีอิสรภาพในการท่องเที่ยวไปในดินแดนต่างๆ ดังท่อนหนึ่งที่ว่า

“ถ้าหากฉันเกิดเป็นนกที่โฉบบิน ตีตปิกบินไปให้ไกลไกลแสนไกล จะขอเป็นนกพิราบขาว เพื่อชี้นำชาวประชาสู่เสรี...” (เนื้อเพลง เพื่อมวลชน – กรรมาชน, 2559)

หรือเพลงคนกับควาย ซึ่งบางท่อนมีการเลือกสรรคำหรือใช้บรรดาสำนวนที่เป็นที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น นายทุน ศักดินา ชนชั้น กดขี่ ปลดแอก ดังท่อนที่ว่า

“คนก็คนทำนาประสาคน คนกับควายทำนาประสาควาย คนกับควายความหมายมันลึกล้ำ ลึกล้ำทำนามาเนิ่นนาน ... เป็นบทเพลงเสียงเพลงแห่งความตาย ความเป็นคนสลายลงไปพลัน กฎมณีนี้นั้นแย่งชิงชนชั้น ชนชั้นชาวนาจึงต่ำลงเหยียดหยามชาวนาว่าป่าดง ลำค้ำนี้มันคงคือความตาย...” (เนื้อเพลง คนกับควาย [ແຮ່ລ໌] – คาราวาน, 2559)

หรือสำนวนที่ว่า “เมื่อฟ้าสีทองผ่องอำไพ ไทยจะได้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน” ด้วยลักษณะของคำและสำนวนเหล่านี้ ส่งผลให้บุคคลที่ไม่ชอบหรือต่อต้านบทเพลงเพื่อชีวิตมองและพยายามเชื่อมโยงเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตว่า บทเพลงเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับลัทธิคอมมิวนิสต์อีกด้วย จึงมีกระแสการต่อต้านบทเพลงเพื่อชีวิต (สิรินธร กิริติบุตร, 2528, น. 82, 112)

ในทางตรงกันข้าม บทเพลงเพื่อชีวิตกลับถูกมองว่ามีความเป็นชั่วคราวกันข้ามกับบทเพลงปลุกใจ ด้วยเหตุผลที่ว่า บทเพลงปลุกใจนั้นมีลักษณะของเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นถึง

การรักษาเสรีภาพ อิสระภาพ และความเป็นไทยที่พึงรักษาไว้ นั้นหมายความว่า สิทธิ เสรีภาพ อิสระภาพและความเป็นไทย เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วและต้องรักษาไว้ และบทเพลงปลุกใจที่ปรากฏในยุคระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 นี้ ให้ความสำคัญและเน้นไปที่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นชัยชนะของระบอบประชาธิปไตย ส่งผลให้เพลงปลุกใจกลับขึ้นมามีบทบาทอีกครั้ง โดยลักษณะเนื้อหาหรือตัวบทเพลงนั้นมีความหมายที่สื่อไปในทางที่อธิบายถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ชี้ให้เห็นถึงเรื่องสิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค และประชาธิปไตย ที่กว่าจะได้มานั้นยากลำบากเพียงใด ต้องสูญเสียคนไปมากเท่าใด นอกจากนี้แล้ว ผลจากเหตุการณ์ 14 ตุลา ยังเป็นเหตุการณ์ที่ถูกมองว่ามีลักษณะของการต่อสู้ขัดแย้งกันเองของคนในชาติ การสร้างความสามัคคีปรองดองกัน ในชาติจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการตอบโต้เนื้อเพลงของบทเพลงเพื่อชีวิต ซึ่งถูกมองว่าเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตเป็นการกล่าวโจมตีคนไทยด้วยกันเอง สร้างความแตกแยกของคนในชาติ และมองว่าผู้นิยมชมชอบในบทเพลงเพื่อชีวิตนั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง กับลัทธิคอมมิวนิสต์และประเทศที่เป็นคอมมิวนิสต์ จึงถือได้ว่าเป็นพวกคนขายชาติ (สิรินธร กิริติบุตร, 2528, น. 80-82)

ด้วยเหตุนี้ การสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลง ในยุคระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 พบว่า เพลงปลุกใจในยุคนี้นำพาคำหรือเนื้อหาที่สะท้อนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลา การสะท้อนความสามัคคี รวมถึงการแสดงการตอบโต้กันระหว่างบทเพลงปลุกใจกับบทเพลงเพื่อชีวิต ซึ่งปรากฏออกมาก่อนหน้านี้ ใน 3 ลักษณะ คือ

(1) การโจมตีคนไทยที่ฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และสร้างความแตกแยกขึ้นมาในประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพวกคนขายชาติ โดยการสะท้อนผ่านบทเพลงด้วยเนื้อหาที่รุนแรง เช่น เพลงหนักแผ่นดิน ดังปรากฏบางถ้อยคำที่ว่า

“คนใดใช้ชื่อไทยอยู่ กายก็ดูเหมือนไทยด้วยกัน ได้อาศัยโพธิ์ทองแผ่นดินของ
ราชันย์ แต่ใจมันยังเฝ้าคิดทำลาย คนใดเห็นไทยเป็นทาส ดูถูกชาติเชื้อชนถิ่นไทย
แต่ยังฝักทำกิน กอบโกยสินไทยไป เหยียดคนไทยเช่นทาสของมัน หนักแผ่นดิน
หนักแผ่นดิน คนเช่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน (หนักแผ่นดิน!) หนักแผ่นดิน หนัก
แผ่นดิน คนเช่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน (หนักแผ่นดิน!) คนใดยุยงปลุกปั่น ไทย
ด้วยกันหวังให้แตกกระจาย ปลุกกระดมมวลชนให้สับสนวุ่นวาย เพื่อคนไทยแบ่ง
ฝ่ายรบกันเอง...” (สิรินธร กิริติบุตร, 2528, น. 332)

หรือเพลงทหารพระนเรศวร ซึ่งมีข้อความที่บ่งบอกถึงการปฏิบัติหน้าที่ของชายชาติทหารในการอุทิศชีวิตของตนเพื่อปกป้องชาติ พระมหากษัตริย์ และการกล่าวถึงเสียงของการใช้บรรดาอาวุธยุทธโศปกรณ์ในการปกป้องชาติดังปรากฏในท่อน ดังนี้

“...ใครขวางฟันฟาดแหลกลาญ ล้างผลาญปี่ป่นวอดวาย ชีวิตอุทิศเพื่อชาติ
เราต่อสู้เพื่อราษฎร์ทั้งหลาย ชาติเสือเราต้องไฉไลย ชาติชายเราต้องต่อกร เปรี้ยง
เปรี้ยง ดังเสียงฟ้าฟาด ไครม ไครม พินาศพังสละน เปรี้ยง เปรี้ยง ลูกปืน กระเด็น
กระดอน ไครม ไครม ดัสกรกระเด็นไกล ถ้าสิ้นชาติสิ้นแผ่นดินสิ้นกษัตริย์
เห็นสุดจะยับยั้งด้วยได้ จะเป็นตายร้ายดีก็เป็นไป ขอป้องกันเอาไว้ให้สุดฤทธิ์...”
(สิรินธร กิริติบุตร, 2528, น. 242)

(2) การชี้ชวนให้คนไทยรักชาติ รักเอกราชของชาติ และเน้นเนื้อหาไปที่ 3 สถาบันหลักของไทย คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ปรากฏออกมาในบทเพลง เช่น เพลงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพลงมาร์ชประชาธิปไตย เพลงไทยเพื่อนไทย เพลงไทยรวมใจ

(3) การบรรยายผ่านบทเพลงถึงลักษณะของแผ่นดินไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีสภาพแวดล้อมที่ตรงกันข้ามกับเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตที่บรรยายถึงความยากจน และสภาพแวดล้อมที่แห้งแล้งแร้นแค้นในชนบท เช่น เพลงถิ่นแดนทอง เพลงแดนขจี เพลงแดนรักของข้า เพลงแผ่นดินของเรา (สิรินธร กิริติบุตร, 2528, น. 82-83)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของการใช้บทเพลงในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในยุค พ.ศ. 2516 เป็นลักษณะของการตอบโต้กันระหว่างฝ่ายผู้มีอำนาจในทางการเมืองผ่านบทเพลงปลุกใจเพื่อมุ่งโจมตีบทเพลงชั่วคราวข้ามอย่างบทเพลงเพื่อชีวิตและมีเนื้อหาเป็นไปในทางที่มุ่งปลุกใจต่อต้าน หรือทำลายประหัตประหารฝ่ายที่ไม่จงรักภักดีต่อสถาบันของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในทางตรงกันข้าม ด้วยถ้อยคำ เนื้อหา และข้อความในบทเพลงเพื่อชีวิตที่บรรดานิสิต นักศึกษา ประชาชน รวมถึงบรรดาปัญญาชนใช้ในการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงกลับมีเนื้อหาที่มุ่งหาคำว่า ประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกัน เพื่อเป็นการสะท้อนปัญหา การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ และการต่อสู้กับอำนาจรัฐดังที่ปรากฏในเนื้อหาของบทเพลง

2.2 การสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงยุค พ.ศ. 2535

ภายหลังจากยุคระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 แล้ว ในการสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงนั้นกลับมามีการใช้บทเพลงและแนวคิดที่ปรากฏขึ้นมาอีกในบริบททางการเมืองไทย ช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ อนุชา ชาดิรักษา (2543 น. 102) ได้อธิบายไว้ว่า บริบททางการเมืองไทยในช่วงนี้เป็นผลมาจากการที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้เข้ามายึดอำนาจ โดยอ้างเหตุผลที่ว่าเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งสร้างความเสียหายแก่บ้านเมือง โดยบริบทเช่นนี้จึงเป็นสาเหตุอันก่อให้เกิดกลุ่มชนชั้นกลางที่มีความผิดหวังจากวิถีชีวิตที่ตนเคยเป็นอยู่จนก่อให้เกิดบทบาทของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวขึ้นมา เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว คณะรสช.และรัฐบาลทหารในยุคนี้ ได้เข้ามายึดอำนาจก็เพื่อที่จะต้องการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองไว้เฉกเช่นเดียวกับในอดีต ซึ่งทหารได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานของตนเองเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ทั้งในการเมืองและระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม เมื่อสภาพบริบททางสังคมเปลี่ยนไป บทบาทในทางการเมืองของทหารก็หมดความสำคัญลง เนื่องจากประชาชนไม่ได้ให้การยอมรับกับการยึดอำนาจรัฐประหาร และในขณะเดียวกันกับกลุ่มชนชั้นกลางในขณะนั้นก็เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในระบบเศรษฐกิจ กลับจำต้องประสบความเสียหายอย่างยิ่งจากการก่อรัฐประหารยึดอำนาจด้วยเหตุผลนี้เองจึงเป็นสาเหตุให้เกิดการต่อต้านการยึดอำนาจรัฐประหารอันนำมาซึ่งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

โดยในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนี้ อนุชา ชาดิรักษา (2543, น. 102) ชี้ให้เห็นว่ามีศิลปินและบทเพลงเพื่อชีวิตเกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก หมายรวมถึงศิลปินในยุค 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งออกมาจากป่าด้วย กลายเป็นผู้ที่ส่งสารหรือผลิตสาร ในขณะที่सारอย่างบทเพลงในยุคนี้ มีลักษณะเป็นเพลงเพื่อชีวิตซึ่งมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงความหลากหลายของปัญหาสังคมในมุมมองกว้าง ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่อุดมการณ์ทางการเมืองเท่านั้น บรรดาศิลปินต่างๆ ได้เข้าไปร่วมงานกับบริษัทเอกชนก็เพื่อสร้างสรรค์สังคม และเพื่อแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ ปราศจากความรุนแรงดังเช่นในอดีต โดยตลอดช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนี้ กลุ่มศิลปินต่างๆ ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มสร้างกระแสความรู้สึกในทางการเมืองและจิตสำนึกร่วมกันในการสร้างบรรยากาศต่อกลุ่มผู้ชุมนุมในการประท้วงรัฐบาลและเพื่อผ่อนคลายบรรยากาศของความรู้สึกที่ตึงเครียดตลอดช่วงการชุมนุม แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มศิลปินกลับไม่สามารถที่จะแสดงออกมาได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากถูกปราบปราม ถูกขัดขวางในการแสดงออก รวมถึงถูกติดตามจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่งผลให้ไม่สามารถแสดงออกได้ ประกอบกับการเกรงกลัวต่อภัยอันตรายจากรัฐบาลของคณะ รสช. จนในที่สุดต้องหลบหนีออกจากบริเวณลานที่ชุมนุมประท้วงรัฐบาล

2.3 การสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลง ยุค การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ กลุ่ม นปช. และกลุ่ม กปปส.

ในช่วงยุคของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มการเมืองอย่างกลุ่ม พันธมิตรฯ กลุ่ม นปช. และกลุ่ม กปปส. นั้น พบว่า บทเพลงยังคงมีอิทธิพลและมีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือตลอดในช่วงของการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มมวลชนต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 บทเพลงของกลุ่มพันธมิตรฯ

สำหรับบทเพลงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยนั้น พบว่ามีการใช้บทเพลงในการขับร้องตลอดระยะเวลาของการชุมนุมทางการเมือง ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม ถึงวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2551 รวมระยะเวลา 193 วัน รวมจำนวนทั้งสิ้น 177 เพลง (อำนาจ เอี้ยวสำอางค์, 2554, น. 3, 80) ซึ่งบทเพลงของกลุ่มพันธมิตรฯ ทั้ง 177 เพลงนั้น ได้จำแนกออกมาได้รวมทั้งสิ้น 4 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้ (อำนาจ เอี้ยวสำอางค์, 2554, น. 90-238)

(1) ประเด็นด้านการปลุกใจ รวม 82 บทเพลง ในประเด็นนี้ เป็นเรื่องของการปลุกใจ ปลุกจิตสำนึกของคนที่ได้ฟังให้เกิดความรู้สึกรักชาติ บ้านเมือง รักในหมู่คณะของตนเอง มีความสามัคคี และเสียสละ เนื่องจาก การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ 193 วัน เป็นการชุมนุมทางการเมืองที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และตลอดห้วงระยะเวลาของการชุมนุมก็มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น เช่น การสลายการชุมนุม การใช้อาวุธ จนก่อให้เกิดการบาดเจ็บและเสียชีวิต ด้วยเหตุนี้ การแต่งเพลงจึงมีขึ้นมาเพื่อปลุกใจผู้ชุมนุมจากความหวาดกลัว ซึ่งในประเด็นของการปลุกใจยังสามารถแบ่งออกได้อีก 2 ประเภทคือ 1) การให้กำลังใจผู้ชุมนุม จำนวน 37 เพลง 2) การปลุกความสามัคคี จำนวน 45 เพลง เนื่องจากการชุมนุมที่ยาวนานประกอบกับการต้องพักอาศัยอยู่หลายบริเวณตลอดการชุมนุม ตั้งแต่บริเวณถนนราชดำเนิน ถนนพิษณุโลก ทำเนียบรัฐบาล สนามบินดอนเมือง และสนามบินสุวรรณภูมิ ทำให้มีความพยายามจากรัฐบาลในขณะนั้นจำเป็นต้องให้การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ยุติลงโดยเร็ว พร้อมทั้งมีการพยายามกดดันกลุ่มผู้ชุมนุมและใช้วิธีการสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรง ดังนั้น กำลังใจจึงนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่กลุ่มผู้ชุมนุมต้องการและก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคง เช่น เพลงเธอเป็นนักร้อง เพลงตามแฟนมากู้ชาติ เพลงคนโสดกู้ชาติ ดังปรากฏในส่วนหนึ่งของเพลงคนโสดกู้ชาติ

“...คนมีแฟนก็พาแฟนมาชุมนุม มีคนมาชุมนุมร่วมชุมนุมก็สุดใจ ตัวคนเดียวมากู้ชาติสบายใจ ตบมือตะโกนออกไปเพียงลำพัง กู้ชาติแบบคนโสด... ..ใจตรงกัน

และรัฐบาลเหมือนๆ กัน มาชุมนุมทุกวันก็สดไส พอเราตะโกนไล่สมัครออกไป
ฉันก็แอบยิ้มให้กับเธอ แอบรักเธอคนก๊วนชาติ...” (อานาจ เอี้ยวสำอองค์, 2554)

นอกจากนี้ เนื่องจากการถูกกดดันและความหวาดกลัวตลอดห้วงเวลาของการชุมนุมทางการเมืองส่งผลให้กลุ่มพันธมิตรฯ จำเป็นต้องมีการจัดตั้งการ์ดพันธมิตรฯ ขึ้นมา ในชื่อนักกรบศรีวิชัย เพื่อดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและเป็นแนวป้องกันในการปะทะกับตำรวจและกลุ่มอื่นๆ ที่จะเข้ามาทำการสลายการชุมนุม ในขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องปลูกและสร้างความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในกลุ่มของผู้ชุมนุมอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน เช่น เพลงทะเลคน เพลงบำลอมราชดำเนิน เพลงนักกรบมือตบ เพลงเดินเดินเดิน ซึ่งเนื้อหาบางท่อนของบทเพลงมีลักษณะของการฉายภาพให้เกิดความปลุกใจในการเข้าร่วมชุมนุม เสียสละตนเพื่อปกป้องชาติ สร้างความสามัคคี รวมถึงการขับไล่อดีตนักการเมืองบางคนให้ออกไปจากรัฐ ซึ่งมีถ้อยคำปรากฏดังท่อน

“เดิน เดิน เดิน ถนนราชดำเนิน เดิน เดิน เดิน ถนนประวัติศาสตร์ ก้าวที่เดิน
คือก้าวสร้างชาติ ขับพระราชทักษิณออกไป เดิน เดิน เดิน ถนนวีรชน เดิน เดิน
เดิน ถนนของคนกล้า จิตวิญญาณเลือดเนื้อแลงมา มวลประชาสร้าง
ประชาธิปไตย” (อานาจ เอี้ยวสำอองค์, 2554)

(2) ประเด็นด้านการนำเสนอแนวคิดอุดมการณ์ จำนวน 3 บทเพลง เป็นการนำเสนอแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) ในการชุมนุม นั่นคือ การชุมนุมเพื่อโจมตีการทำงานของรัฐบาล และการขับไล่นายกรัฐมนตรี รวมถึงการนำเสนออุดมการณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ เพื่อจะนำอุดมการณ์ไปปฏิบัติจริง เช่น การตั้งพรรคการเมืองใหม่เพื่อขับเคลื่อนระบบการปกครองและต่อต้านนักการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชัน หรืออุดมการณ์ของการชุมนุมประท้วงและการกระจายตัวของกลุ่มไปยังสถานที่ต่างๆ ในห้วงระยะเวลาของการชุมนุม ประกอบไปด้วย เพลงพันธมิตรดาวกระจาย เพลงความจริง ความฝัน ความดี และเพลงการเมืองใหม่ ซึ่งมีเนื้อหาบางท่อนมุ่งโจมตีรัฐบาลและขับไล่นายกรัฐมนตรี ดังปรากฏในท่อน

“...เราจะเป็นไฉนผู้ตายกันทุกเมื่อจะเลือกตั้งการเมือง ต้องรัฐบาลโกงกิน ตั้งใจ
ลาร้างแตกแยกให้แผ่นดิน ไฉ่ทักษิณโกงกินมันตรวจสอบไม่ได้... การเมืองใหม่ให้
แก่ของประชาชน โดยประชาชน โดยประชาชน การเมืองใหม่ให้แก่ของประชาชน
พรรคประชาชนโดยประชาชน...” (อานาจ เอี้ยวสำอองค์, 2554)

(3) ประเด็นด้านการยกย่องเชิดชู มีการยกย่องบุคคลหรือสถาบันของชาติ ซึ่งสามารถจะจำแนกได้อีก 3 ประเภท คือ 1) ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จำนวน 3 เพลง

เป็นลักษณะของเนื้อเพลงที่ใช้อธิบายถึงความจงรักภักดีที่กลุ่มพันธมิตรฯ มีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ได้แก่ เพลงเรารักพระเจ้าอยู่หัว เพลงชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และ เพลงแผ่นดินของเรา 2) แกนนำในการชุมนุม จำนวน 4 เพลง เป็นการแต่งเพลงเพื่อยกย่อง เชิดชูแกนนำของกลุ่มผู้ชุมนุมพันธมิตรฯ เนื่องจาก มองว่า การชุมนุมจำเป็นต้องมีแกนนำ เพื่อให้แกนนำได้กำหนดบทบาทและวิธีการที่จะชุมนุมของกลุ่ม ซึ่งแกนนำจะมีความสำคัญ และเป็นบุคคลที่กลุ่มผู้ชุมนุมพันธมิตรฯ ยอมรับด้วย จึงได้มีการแต่งบทเพลงไว้เพื่อยกย่อง เชิดชูในฐานะผู้นำและผู้มีความกล้าหาญ ได้แก่ เพลงคุณจะไม่เดินเดียวดาย เพลงสนธิมาแล้ว เพลงลุงจำลอง และเพลง 5 แกนนำ และ 3) ผู้ร่วมชุมนุม จำนวน 30 เพลง ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่า การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ในครั้งนี้ถือว่าการชุมนุมทางการเมืองที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ประกอบกับรูปแบบของการชุมนุมมีลักษณะที่แปลกใหม่ นั่นคือ มีการถ่ายทอดสดการชุมนุมประท้วงตลอด 24 ชั่วโมง จึงได้มีการแต่งบทเพลงขึ้นมาเพื่อยกย่องและเสริมแรงกำลังใจให้กับกลุ่มผู้ชุมนุมทุกคน ในฐานะที่เป็นบุคคลที่เสียสละ มีความอดทน ตลอดช่วงเวลาของการชุมนุมถึง 193 วัน เช่น เพลงกองทัพประชาชน เพลงนป.ถอดใจ เพลงนักรบศรีวิชัย เพลงหลับเถิดคนกล้า

(4) ประเด็นด้านการเสียสละสังคมการเมือง รวมจำนวน 55 เพลง เป็นการเสียสละสิ่งที่อยู่ในบริบททางการเมือง คือ 1) นักการเมือง จำนวน 34 เพลง เป็นการแต่งบทเพลงขึ้นมาเพื่อเสียสละกลุ่มนักการเมืองที่เข้าไปร่วมงานกับคุณทักษิณ ชินวัตร เนื่องจากกลุ่มพันธมิตรฯ มองว่า กลุ่มนักการเมืองที่เข้ามาในระบบการเมืองและได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ก็ล้วนแล้วแต่มุ่งเข้ามาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากภาษีของประชาชน และมุ่งหวังที่จะแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง ด้วยเหตุผล บทเพลงส่วนใหญ่จึงเป็นบทเพลงที่เสียสละทั้งตัวของคุณทักษิณ ชินวัตร ตลอดช่วงการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และบรรดานักการเมืองรอบข้างที่ทำงานร่วมกับคุณทักษิณ เช่น เพลงลิ้นภัย เพลงนพดวย เพลงจับทักษิณติดคุก เพลงไอ้หน้าเหลี่ยม 2) รัฐบาล จำนวน 5 เพลง เนื่องจากกลุ่มพันธมิตรฯ มองว่า ไม่ว่ารัฐบาลใดที่เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินในห้วงเวลานั้นจะเป็นใคร ล้วนแล้วแต่เป็นตัวแทนของคุณทักษิณ ชินวัตร นั่นคือ อดีตรัฐบาลของคุณสมัคร สุนทรเวช และคุณสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ แต่งเพลงขึ้นมาเพื่อสะท้อนภาพของรัฐบาลในขณะนั้นๆ ที่เข้ามาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เอาไรต์เอาเปรียบประชาชน เข้ามาเพื่อโกงกิน ส่งผลให้คนจนยิ่งจนลง ส่วนรัฐบาลมีฐานะที่ร่ำรวยขึ้น จึงมีการชุมนุมเรียกร้องและขับไล่รัฐบาลที่กลุ่มพันธมิตรฯ มองว่าเป็นตัวแทนของคุณทักษิณ ทั้งยังมีการให้คำจำกัดความของรัฐบาลว่าเป็น รัฐบาลเฮงชวย เช่น เพลงแก๊สน้ำตา เพลงเมาอำนาจ เพลงอารยะขัดขืน และ 3) สังคมทั่วไป จำนวน 16 เพลง เนื่องจากสภาพบริบททางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ

เกิดความวุ่นวาย มีการชุมนุมเรียกร้องและขับไล่รัฐบาล ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจก็มีการผูกขาดอำนาจไว้ที่กลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งๆ กลุ่มพันธมิตรฯ จึงได้มีการประพันธ์บทเพลงออกมาเพื่อเสียดสีสังคมโดยทั่วไป เช่น เพลงหุ่น ป.ต.ท. เพลงแผ่นดินนี้คือไทย เพลงไม่สิ้นคนดี เพลงคำตอบในสายลม

2.3.2 บทเพลงของกลุ่ม นปช.

สำหรับบทเพลงที่ปรากฏขึ้นมาจากกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) นั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่กลุ่ม นปช. ได้ถูกจัดตั้งขึ้นมาเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 แล้วจึงมีการเริ่มต้นในการเคลื่อนไหว ชุมนุมทางการเมืองเป็นต้นมา โดยเริ่มต้นตั้งแต่การเคลื่อนไหวชุมนุมทางการเมืองและบริบททางการเมืองนั้น ส่งผลให้มีการสร้างสรรค์และผลิตบทเพลงออกมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งตลอดระยะเวลาการเคลื่อนไหวในระหว่าง พ.ศ. 2550-2556 ทางกลุ่ม นปช. นั้นมีบทเพลงรวมทั้งสิ้น 480 เพลง ซึ่ง วรพงษ์ วะรภัชเลิศ (2557, น. 72, 110) ได้แบ่งประเด็นของการสื่อสารทางการเมืองออกมารวมทั้งสิ้น 6 ประเด็นสำคัญ (2557, น. 133-188) ดังนี้

(1) ประเด็นของการต่อสู้ เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการสื่อสารผ่านบทเพลงด้วยเนื้อหาของบทเพลงที่เกี่ยวกับการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม เช่น การต่อต้านรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เพื่อต่อต้านและเรียกร้องให้ยุบสภา กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่ชุมนุมสร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติและการบุกยึดสนามบิน กลุ่มอำนาจเก่าอันเป็นกลุ่มที่อยู่เบื้องหลังความวุ่นวายทางการเมือง กลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ผู้อยู่เบื้องหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 หรือเรียกว่าเป็นผู้มีบาปมีนอกรีตธรรมนุญ

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นของการสร้างความสามัคคีในหมู่ของกลุ่มคนเสื้อแดง เพื่อให้ทุกคนมีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีกันในหมู่คนเสื้อแดง รวมถึงการปลุกฝังอุดมการณ์การสร้างพลังในการร่วมต่อสู้ไปด้วยกัน รวมถึงการใช้คำในบทเพลงที่สื่อถึงความใกล้ชิดสนิทสนมเสมือนเป็นเครือญาติกัน เช่น เพลงหล่อหลอมกล่อม เพลงวรรณุช เพลงเปตรครองเมือง เพลงฮักคนเสื้อแดง เพลงต่อผุด ซึ่งตัวอย่างของบทเพลงในประเด็นนี้ปรากฏดังส่วนหนึ่งของเพลงต่อผุด ที่มุ่งกล่าวปัญหาที่ปรากฏขึ้นภายหลังการรัฐประหารหรือการเข้ามาบีบคั้นอำนาจของเผด็จการ การพยายามชี้ให้เห็นถึงบทเรียนในเชิงประวัติศาสตร์ที่ถูกกลืนเลือนเสมือนสำนวนไทยที่ว่า “น้ำลด ต่อผุด” ความในบทเพลงตอนหนึ่งปรากฏดังท่อนที่ว่า

“เมื่อน้ำลด ตอมันเริ่มผุด ความเจริญสะดุด เศรษฐกิจก็ผุดเคื่อง เมื่อผู้นำที่มี
ปัญญาปราดเปรื่อง ถูกกลุ่มทุนหาเรื่อง ลงขันล่มสลาฯ คินนั้นวันวิโยค รากหญ้า
ต้องเศร้าโศก อดีตนายภา ถูกกล่าวหา เป็นกบฏ ทฤษฎาชาวประชา วันที่ 19 กันยา
ผ่านมาให้จดจำ เมื่อเผด็จการระรานประเทศ ประชาชนไม่เช็ด ประวัติศาสตร์
เดือนตุลา ผ่านมาถึงเดือนพฤษภา ศพประชาชนคนกล้าไม่รู้ไปอยู่ไหน ให้คนที่
ไม่ได้เรื่องมาบริหารบ้านเมือง จะเจริญอย่างไร...” (วรพงษ์ วะรักษ์เลิศ, 2557,
น. 299)

(2) ประเด็นของการเรียกร้องและการต้องการการเปลี่ยนแปลง เป็นประเด็นที่
เกี่ยวกับการสื่อสารผ่านบทเพลงด้วยเนื้อหาของบทเพลงที่เกี่ยวกับการเรียกร้องและ
การต้องการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีประเด็นที่ปลุกยออันเกี่ยวกับการประเด็นของการเรียกร้อง
ประชาธิปไตย ความต้องการให้นายทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีกลับมา ความต้องการ
ให้ประเทศมีความเจริญรุ่งเรือง ความต้องการสร้างสังคมใหม่ การเรียกร้องให้ล้มระบบเก่า
การเรียกร้องให้เข้าไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การเรียกร้องในการสร้างความปรองดอง
การเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตลอดจนถึงเรื่องของการพูดถึงประเด็น
ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เช่น เพลงสูญสิ้นไม่สิ้นสูญ เพลงประชาธิปไตยของประชาชน
เพลงคนดีที่หนึ่ง เพลงเลือกตั้งคือทางออก ซึ่งเนื้อหาบางท่อนของบทเพลงในประเด็นนี้
ส่วนหนึ่งกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองผ่านการเลือกตั้ง ดังปรากฏใน
ท่อนของเพลง เลือกตั้งคือทางออก ความว่า

“ชวนพี่น้องให้ไปลงคะแนน หนึ่งสิทธิหนึ่งเสียงไปเพื่อเลือกตัวแทน มุ่งสู่หนทาง
ความเป็นจริง แม้มันจะยากเหลือแสน ไปเลือกผู้แทน แบบประชาธิปไตย คนหนึ่ง
คนก็หนึ่งชีวิต มีสิทธิบนโลกเดียวกัน คนหลายคนร่วมสู่ความฝัน เพื่อวันที่สดใส
เมืองใหญ่เมืองนี้มีเสรีประชาธิปไตย...” (วรพงษ์ วะรักษ์เลิศ, 2557, น. 299)

(3) ประเด็นของการคร่ำครวญรำพึงรำพัน เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการสื่อสารผ่าน
บทเพลงด้วยเนื้อหาของบทเพลงที่เกี่ยวกับการสร้างความบันเทิง สะเทือนอารมณ์ความรู้สึก
การให้ข้อคิด และการบอกเล่าถึงเรื่องราวต่างๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการต่อสู้หรือ
ข้อเรียกร้องใดๆ

โดยประเด็นของบทเพลงนี้มีหลากหลายลักษณะ เช่น การผ่อนคลายอารมณ์และ
ความรู้สึกของกลุ่มชุมชนไม่ให้เกิดความตึงเครียดมากเกินไป ทำให้มีความสุขสนุกสนาน
ตลกขบขัน ได้รับกำลังใจและการปลอบประโลมความรู้สึกผ่านเสียงเพลง นอกจากนี้ ยังมีบาง

บทเพลงที่ต้องการสื่อสารถึงความคิดถึงนายทักษิณและนางสาวยิ่งลักษณ์ ผู้เป็นที่เคารพรักของกลุ่มผู้ชุมนุม และความโศกเศร้าจากการสูญเสียบุคคลสำคัญหรือผู้นำในกลุ่ม นปช. ที่ล้มหายตายจากไปจากเหตุการณ์ในการชุมนุมทางการเมือง ทั้งยังมีบางบทเพลงที่สอดแทรกหลักคำสอนทางศาสนา ทั้งของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธ เข้าไว้ในบทเพลงอีกด้วย เช่น เพลงอีเสบเสื้อแดง เพลงรักคนหัวล้าน เพลงอาลัยเสธแดง เพลงน้ำตารินไหล เพลงพรหมวิหาร 4

(4) ประเด็นของการแสดงความไม่พอใจ หรือความโกรธแค้น เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการสื่อสารผ่านบทเพลงด้วยเนื้อหาของบทเพลงที่เกี่ยวกับความไม่พึงพอใจ ความโกรธเคืองแค้น เกลียดชัง แต่ไม่ถึงการปลุกเร้าอารมณ์ให้ออกไปต่อสู้ใดๆ

ดังนั้น เนื้อเพลงของบทเพลงในประเด็นนี้ จึงมุ่งสื่อสารเพื่อต้องการเสียดสีถึงพฤติกรรมของกลุ่มฝ่ายตรงกันข้ามกับ นปช. ล้อเลียนและประชดประชัน ซึ่งกระทบกับบุคคลฝ่ายตรงกันข้ามอย่างกลุ่มพันธมิตรฯ กลุ่ม กปปส. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ นอกจากนี้ ยังมีบางบทเพลงที่พยายามชี้ให้เห็นถึงความโหดร้ายของรัฐบาลอภิสิทธิ์ที่ใช้กองกำลังทางทหารในการเข้าสลายการชุมนุมของกลุ่ม นปช. จนมีผู้เสียชีวิต รวมถึงบางบทเพลงที่สื่อถึงการที่ประชาชนถูกกดขี่โดยผู้อำนาจหรือการถูกกดขี่ทางชนชั้น ในลักษณะของประชาชนที่เป็นคนยากจนหรือชาวนา ถูกกดขี่จากผู้มีอำนาจ ชนชั้นนายทุน เช่น เพลงมาร์คเปลี่ยนไป เพลงก้านันทาย เพลงฆ่าพวกกูทำไม เพลงพวกมึงมันเลว ซึ่งบทเพลงในประเด็นนี้มีลักษณะที่ค่อนข้างรุนแรง ดุดัน และมีบางเนื้อหาไม่สุภาพ ดังปรากฏในบทเพลงพวกมึงมันเลว ความตอนหนึ่งว่า

“คนไทยเจ็ดสิบกว่าล้านคน มีพวกชอบกลทำบ้านเมืองวุ่นวาย แผ่นดินยัง
เนรคุณแข่งให้สาบสูญพันธมิตรเฮงซวย ทำตัวไม่เป็นมงคล ปลุกระดมมวลชนให้
หลงผิดมาช่วย นำอายุผลงานอันแสนห่วย ประเทศไทยนั้นช่วยก็เพราะพวกมึง
เพี้ยๆ แข่งพวกมึงฉิบหาย ฉิบหาย ตายเกิดใหม่อย่าได้เป็นคน...” (วรพงษ์ วะ
รักษ์เลิศ, 2557, น. 337)

(5) ประเด็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการสื่อสารผ่านบทเพลงด้วยเนื้อหาของบทเพลงที่แสดงความไม่เข้าใจเกี่ยวกับการที่ประชาชนและกลุ่มผู้ชุมนุมถูกฝ่ายตรงข้ามกระทำต่อประชาชนและกลุ่มผู้ชุมนุมด้วยความรุนแรง ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นคน ไม่เห็นถึงความสำคัญของประชาชนและกลุ่มผู้ชุมนุม ถูกจำกัดขอบเขตของการเรียกร้องและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐบาล ได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นบุคคลที่ไม่มีค่าไม่มีความสำคัญในสังคม นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาของบางบทเพลง

ที่กล่าวถึง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนรู้จักสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ในระบอบประชาธิปไตย และมุ่งหมายให้ประชาชนทุกคนต้องไม่ถูกจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง เช่น การวิจารณ์ในเรื่องต่างๆ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค คนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอันเท่าเทียมกัน เช่น เพลงลมหายใจของผู้ไม่แพ้ เพลงเมืองไทยไม่เหมือนเดิม เพลงน้ำตาเจ้าประสิทธิ์ เพลงดินโตประชาธิปไตย

(6) ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องของความเท่าเทียมกัน เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการสื่อสารผ่านบทเพลงที่เกี่ยวกับความเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมในสังคมซึ่งกลุ่ม นปช. มองว่าเป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมอันเป็นผลมาจากการใช้กฎหมายสองมาตรฐาน ส่วนประเด็นเรื่องความชอบธรรม เป็นการพยายามสื่อสารถึงการใช้อำนาจหน้าที่ที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวในการกล่าวถึงกลุ่มทหาร อำมาตย์ และพวกเผด็จการว่าไม่มีความชอบธรรม และมองว่ากลุ่มบุคคลนี้ใส่ร้ายป้ายสีและยึดยึดข้อหาแก่ นปช. เช่น เพลงแดนตาราง เพลงจากใจเพื่อนถึงเพื่อน เพลงนายกใจร้าย เพลงปล้นประชาธิปไตย และเพลงมายึดอำนาจทำไม เป็นต้น ซึ่งบทเพลงในประเด็นนี้มีลักษณะของการชักถามถึงการเข้ามายึดอำนาจ การก่อการรัฐประหารว่ากระทำไปเพราะเหตุใด เป็นการทวงถามถึงความยุติธรรม และกล่าวถึงความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย พิจารณาได้จากบางท่อนของบทเพลงเช่น เพลงมายึดอำนาจทำไม ความตอนหนึ่งว่า

“อยู่ดีดี มายึดอำนาจทำไม ทำให้เมืองไทยถอยหลังไปหลายก้าว... จิตวิปริต
ความคิดเลวทราม ผู้คนประณามเพราะปล้นสิทธิคนไทย (ชื่ออดีตนายกฯ
ท่านหนึ่ง) ขึ้นเป็นนายกทันทีไร้ศักดิ์ศรี ปาใส่พานไปให้ ไม่เป็นธรรมใครก็รับ
ไม่ไหว เลือดแดงทั่วไทยลุกฮือไ้รัฐบาล” (วรพงษ์ วะรักษ์เลิศ, 2557, น. 352)

2.3.3 กลุ่ม กปปส.

นอกจากกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม นปช. แล้ว ในการชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กลุ่ม กปปส. มีลักษณะของการชุมนุมทางการเมืองที่มีการใช้เสียงเพลงและดนตรีที่ไม่ได้แตกต่างไปจากการชุมนุมของกลุ่มนักศึกษา ศิลปิน กลุ่มการเมืองและกลุ่มผู้ชุมนุมในอดีตเช่นเดียวกัน โดยหนึ่งในแกนนำกลุ่ม กปปส. นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย ได้ชี้ให้เห็นว่า หนึ่งในวิธีการที่กลุ่ม กปปส. ใช้ในการชุมนุมทางการเมือง คือ มีลักษณะการใช้ความบันเทิงด้วยแนวทางของศิลปวัฒนธรรม ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจผ่านเสียงดนตรี ทั้งรูปแบบของวงออร์เคสตรา การขับร้องบทเพลงสากล ไทยสากล พื้นบ้าน และเพื่อชีวิต ดังคำกล่าวของนายสาทิตย์ซึ่งอธิบายไว้ว่า

“ถ้าเวลาที่เรามีแต่เรื่องเครียดๆ คนจะอัดอั้น เมื่อไรจะจบๆ มีสิทธิ์นำไปสู่ความรุนแรง เราจึงต้องผ่อนคลายด้วยเสียงเพลง เพลงที่ใช้เราเลือกแล้ว ผมเป็นคนหนึ่งที่คาดการณ์ว่าเรามีโอกาสเดินขบวนบนท้องถนน ดังนั้น ต้องมีเพลงประจำจึงเลือกเพลง ‘สู้ไม่ถอย’ ซึ่งในเวลาที่ ‘ผ่าความจริง’ ระยะหลังๆ เราเปิดเพลงนี้เป็นคาราโอเกะ มีเนื้อเพลงให้คนฝึกร้อง” (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2560)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ในการชุมนุมของ กปปส. จึงมีบทเพลงประจำกลุ่ม กปปส. ที่ชื่อเพลง “สู้ไม่ถอย” ซึ่งถือว่าเป็น 1 ใน 5 สัญลักษณ์ของกลุ่ม กปปส. มีการถูกเลือกและนำมาใช้เปิดและร้องอย่างต่อเนื่องตลอดการชุมนุมของกลุ่ม อันเป็นผลมาจากเจ้าของความคิดอย่างคุณสาทิพย์ วงศ์หนองเตยนั่นเอง (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2560)

สำหรับบทเพลง “สู้ไม่ถอย” นี้ แรกเริ่มเป็นผลงานการประพันธ์เนื้อร้องและทำนองของคุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในห้วงเวลาของการเป็นเพลงมาร์ชนำขบวนการเดินทางของบรรดานิสิตนักศึกษาในเหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 (ไขที่มา เพลง “สู้ไม่ถอย” ของมวลมหาประชาชน, 2557) มีเนื้อหาของบทเพลงดังต่อไปนี้

“สู้เข้าไปอย่าได้ถอย มวลชนคอยเอาใจช่วยอยู่ รวมพลังทำลายเหล่าศัตรู
พวกเรารู้เพื่อความยุติธรรม เราเดินเคียงบ่าเคียงไหล่ ก้าวเข้าไปด้วยใจมุ่งมั่น เขา
จะฟาดเขาจะฟัน พวกเราไม่พรั่นพวกเราสู้ตาย สู้เข้าไปอย่าได้หนี เพื่อเสรีภาพอัน
ยิ่งใหญ่ รวมพลังมองเรา เหล่าชาวไทย สู้ขาดใจ พวกเราเสรีชน” (ไขที่มา เพลง
“สู้ไม่ถอย” ของมวลมหาประชาชน, 2557)

เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของบทเพลงอันเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของกลุ่ม กปปส. ซึ่งถูกนำกลับมาใช้ใหม่ภายหลังจากถูกใช้เป็นครั้งแรกราว 40 ปี ผู้เขียนเห็นว่า บทเพลงนี้มีลักษณะทำนองที่สนุก ตื่นเต้น เร้าใจ ปลุกใจด้วยจังหวะที่ค่อนข้างเร็ว มีการแบ่งจังหวะคล้ายเพลงมาร์ช จึงถูกนำมาใช้เปิดระหว่างการเดินขบวนในอดีตเช่นเดียวกับในห้วงการชุมนุม กปปส. ในขณะที่ด้านเนื้อหาของบทเพลงที่พยายามจะสื่อสารทางการเมืองโดยกล่าวถึงการต่อสู้ของประชาชนกับฝ่ายตรงกันข้ามกับตน เป็นการต่อสู้เพื่อมุ่งแสวงหาความยุติธรรม การกล่าวถึงความสามัคคีในการต่อสู้ด้วยกำลังกายและกำลังใจและแม้ว่า จะมีการต่อต้านจากข้าวดตรงข้ามตนก็หาได้เกรงกลัวไม่ ไม่หนีไปไหนแต่จะขอต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพ ขอรวมพลังของปวงชนชาวไทยต่อสู้จนตัวตายในฐานะของประชาชนผู้มีเสรีภาพ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของบทเพลงในการสื่อสารทางการเมืองในยุค การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ กลุ่ม นปช. และกลุ่ม กปปส. ยังคงมีการใช้ บทเพลงเดิมเช่นเดียวกับยุคก่อน และอาจจะเป็นอีกยุคสมัยหนึ่งด้วยที่มีการใช้บทเพลงมาก ที่สุด ทั้งการใช้บทเพลงจากการประพันธ์ขึ้นใหม่ และการหยิบยืมบทเพลงการเมืองที่เคย มีอิทธิพลและเคยใช้อย่างแพร่หลายในอดีตกลับมาใช้ซ้ำอีกครั้ง เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า แท้จริงแล้วกระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่นิยมแพร่หลายในการปลุกใจหรือปลุกระดม โน้มน้าวจิตใจของประชาชนและมวลชนต่างๆ มักจะเลือกใช้บทเพลง เพราะบทเพลงเป็น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่มีเนื้อหาสาระในการปลุกใจ สามารถแทรกซึมเข้าสู่จิตใจ ได้อย่างแยบยลที่สุดอีกวิธีการหนึ่ง และไม่ว่าบริบททางการเมืองจะคล้อยคลึงกับในอดีต หรือไม่ เนื้อหาและสุนทรียะของบทเพลงยังคงมีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์และสถานการณ์ ทางการเมืองไทยเรื่อยมา

2.4 การสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงของรัฐบาล ภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557

การสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงของรัฐบาล ภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ตามขอบเขตในบทความชิ้นนี้ ล้วนแต่เป็นผลงานมาจากการประพันธ์ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา รวมทั้งสิ้น 4 บทเพลง จึงต้องพิจารณาเนื้อหาและวิเคราะห์ทั้ง 4 บทเพลงเป็น รายเพลงไป โดยพิจารณาถึงการสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลง ภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 นั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงสภาพบริบทแวดล้อมทางการเมืองและสังคมก่อน ซึ่งพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้อธิบายไว้ว่า

“....สำหรับเหตุผลที่ คลช. เข้ามาบริหารราชการในครั้งนี้นั้น สืบเนื่องมาจาก ความแตกแยกทางความคิดทางการเมืองของประชาชนที่ยังรากลึก ด้วยเหตุผล หลายประการ ทั้งผิดทั้งถูก การชุมนุมประท้วงที่ยาวนาน ตลอดจนเหตุการณ์ ความรุนแรง มีการใช้อาวุธสงคราม รวมทั้งมีการทุจริตทำผิดกฎหมาย เป็นผลให้ ประชาชนทั่วไปไม่มีความสุขและไม่ปลอดภัย รัฐบาลรักษาการไม่สามารถบังคับใช้ กฎหมายปกติได้ และไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินด้วยอำนาจที่มีอยู่อย่าง เพียงพอ การใช้จ่ายงบประมาณปี 2557 นั้น ตัดขาด ไม่สามารถดำเนินการได้ ด้วยข้อกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งต่างๆ ที่มีอยู่ การจัดทำงบประมาณปี 2558 มีความล่าช้า ปัญหาเหล่านี้หากปล่อยไว้ให้ยืดเยื้อยาวนาน ย่อมจะส่งผล กระทบกับระบบเศรษฐกิจของคนไทยโดยรวม และประเทศไทย ตลอดจน

ผลประโยชน์ของมิตรประเทศที่มีอยู่ในประเทศไทย รวมทั้งพันธะสัญญาต่างๆ ที่ไทยได้ทำไว้กับมิตรประเทศต่างๆ มาอย่างยาวนาน”

“การเข้ามาควบคุมสถานการณ์ของ คสช. เป็นการเข้ามาเพื่อยุติความรุนแรง ปลดล็อกข้อจำกัดเล็กน้อยต่างๆ ที่คั่งค้างอยู่ในกระบวนการ รออนุมัติจากรัฐบาล ที่ผ่านมามากมาย และเพื่อคืนความสุขให้ประชาชนคนไทยทั้งชาติ รวมทั้งแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อนเร่งด่วนเฉพาะหน้าเป็นการชั่วคราว เพื่อให้ประเทศชาตินั้น เดินหน้าต่อไปได้ ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ชาวต่างชาติ มีความสุข และ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของทุกคน ทุกประเทศโดยรวม และที่สำคัญ ที่สุด คือ เพื่อให้สถาบันพระมหากษัตริย์ ทรงอยู่เหนือความขัดแย้งทั้งปวงตลอดมา ได้รับการปกป้องจากคนไทยทุกคน...” (รายการโทรทัศน์ นายกรัฐมนตรี, 2557)

จากบริบททางการเมืองและสังคมดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงชี้ให้เห็นถึงสาระสำคัญ และความจำเป็นในการเข้ามาทำรัฐประหาร ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และ ภายหลังการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 15 วัน มีการเผยแพร่บทเพลง แรก คือ บทเพลงคืนความสุขให้ประเทศไทย หลังจากนั้นได้มีการเผยแพร่บทเพลงต่างๆ ออกมาอีก คือ บทเพลงเพราะเธอคือ...ประเทศไทย บทเพลงความหวังความศรัทธา และ บทเพลงสะพาน ใน พ.ศ. 2558 พ.ศ. 2559 และ พ.ศ. 2560 ตามลำดับ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลชื่อบทเพลงการเมือง ผู้ประพันธ์เนื้อร้อง ทำนอง และวันที่เผยแพร่

ที่	ชื่อบทเพลง ทางการเมือง	ผู้ประพันธ์	ผู้เรียบเรียงคำร้อง/ ทำนอง/ผู้อำนวยการผลิต	วันที่เผยแพร่
1	คืนความสุขให้ ประเทศไทย	พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา	วิเชียร ตันติพิมลพันธ์	6 มิ.ย. 2557
2	เพราะเธอคือ... ประเทศไทย	พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา	วิเชียร ตันติพิมลพันธ์ พันธุ์ศรีสุระชัย ถวิลไพร พลตรีภฤดา สาลิกา	22 ธ.ค. 2558
3	ความหวังความ ศรัทธา	พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา	พันธุ์ศรีสุระชัย ถวิลไพร พลตรีภฤดา สาลิกา	26 ต.ค. 2559
4	สะพาน	พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา	วิเชียร ตันติพิมลพันธ์ พันธุ์ศรีสุระชัย ถวิลไพร	4 ม.ค. 2560

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลชื่อบทเพลงการเมือง ผู้ประพันธ์เนื้อร้อง ทำนอง และวันที่เผยแพร่บทเพลง ซึ่งต่อไปจะได้วิเคราะห์และชี้ให้เห็นถึงสาระสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 รายชื่อเพลงดังนี้

(1) เพลง คืนความสุขให้ประเทศไทย

สภาพบริบททางการเมืองไทยก่อนการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ที่ส่งผลให้เกิดการรัฐประหารนั้น มีลักษณะของการขัดแย้งทางความคิด การไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือวิกฤติทางการเมืองได้ มีการยึดเอื้อการชุมนุมประท้วงรัฐบาลรักษาการณ์ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน รวมถึงการพบเจออาวูธสงครามและเกรงจะเกิดความไม่มั่นคงขึ้นในรัฐ (เหตุผลในการยึดอำนาจของ คสช., 2557) ส่งผลให้ต้องมีการทำรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ขึ้น

สำหรับเพลงคืนความสุขให้ประเทศไทย ภายหลังจากการรัฐประหาร 15 วัน กองดุริยางค์ทหารบก ได้เผยแพร่บทเพลงนี้ผ่านทางเว็บไซต์ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2557 โดยพันเอกกฤษฎา สาริกา (ยศในขณะนั้น) ในฐานะเจ้ากรมดุริยางค์ทหารบก ได้ระบุว่า บทเพลงนี้แต่งเนื้อร้องและทำนองโดย นายวิเชียร ตันติพิมลพันธ์ ซึ่งเป็นนักแต่งเพลงประกอบละครชื่อดังท่านหนึ่ง โดยบทเพลงนี้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ซึ่งนำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ได้เข้ามายึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เพื่อ นำความสงบสุขกลับคืนมาสู่ประเทศชาติ (MGR Online, 2557)

ทั้งนี้ พันเอกกฤษฎา สาริกา ได้อธิบายไว้ว่า บทเพลงนี้ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบกในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประพันธ์บทเพลงคืนความสุขให้ประเทศไทย เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการคืนความสุขให้กับประชาชน จากใจของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งใช้เวลาในการประพันธ์และเขียนออกมาด้วยลายมือของท่านเองรวมทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง แล้วจึงส่งเนื้อเพลงดังกล่าวให้กับ พันเอกกฤษฎา ก่อนที่จะส่งต่อไปให้นายวิเชียร ตันติพิมลพันธ์ ทั้งนี้ พันเอกกฤษฎา ยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า แท้จริงแล้ว พลเอกประยุทธ์ต้องการให้มีบทเพลง 1 บทเพลงที่สื่อความหมายจากความรู้สึกของตัวพลเอกประยุทธ์ถึงประชาชน ซึ่งท่านต้องการบทเพลงที่ฟังแล้ว ส่งผลให้ประชาชนคนไทยได้รักกันโดยเร็ว และเมื่อพิจารณาและตีความบทเพลงคืนความสุขให้ประเทศไทยแล้ว บทเพลงนี้มีสาระสำคัญของตัวบทในการสื่อสารทางการเมือง นั่นคือ

(1.1) การอธิบายถึงองค์ประกอบของสิ่งที่ทหารหรือคณะรักษาความสงบแห่งชาติ จะต้องปกป้อง ดูแล ค้ำครอง นั่นคือ

(1.2) การอธิบายเหตุผลของการเข้ามามีอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

(1.3) การอธิบายถึงสิ่งที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติต้องการที่จะกระทำการใดๆ ประกอบการให้คำมั่นสัญญาในสิ่งที่จะกระทำการใดๆ

(1.4) การขอความร่วมมือ ขอโอกาส และเวลาที่จะกระทำการใดๆ

(1.5) การอธิบายถึงบทบาทและหน้าที่ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติในการเสียดุล และการต่อสู้

(2) เพลง เพราะเธอคือ...ประเทศไทย

สำหรับบทเพลง เพราะเธอคือ...ประเทศไทย นี้ ผู้ที่ประพันธ์คำร้องคือ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้เรียบเรียงคำร้องคือ คุณวิเชียร ตันติพิมลพันธ์ ผู้เรียบเรียงและประพันธ์ทำนองคือ พันตรีสุระชัย ถวิลไพร ในขณะที่ผู้ขับร้องบทเพลงนี้คือ จำเริญ เอกพงษ์ธร พงจิต และผู้อำนวยการผลิตคือ พลตรีภฤชดา สาริกา (ทำเนียบรัฐบาล, 2558)

อย่างไรก็ตาม สำหรับบทเพลงนี้ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้อธิบายให้กับผู้สื่อข่าวถึงที่มาและสาระสำคัญของบทเพลงนี้ว่า บทเพลงเพราะเธอคือ...ประเทศไทยนี้เป็นบทเพลงที่แต่งขึ้นมาเพื่อให้เป็นของขวัญส่วนตัวของตนให้แก่ประชาชนคนไทยเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ส่วนเนื้อหาของบทเพลง คำว่า “ฉัน” ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงตัวของพลเอกประยุทธ์ เพียงคนเดียว หากแต่ยังหมายรวมไปถึงสื่อมวลชนด้วย นอกจากนี้ พลเอกประยุทธ์ยังได้อธิบายให้เห็นว่า ในเนื้อเพลงที่ได้กล่าวถึง เพราะเธอคือ...ประเทศไทย จึงต้องทรมานหัวใจ เพราะถ้าทุกคนใช้เพียงแค่ลมหายใจและสองมือของตัวเอง กล่าวคือสองมือของพลเอกประยุทธ์ และสองมือของประชาชนมาร่วมกัน และเดินไปข้างหน้า แต่หากสองมือและลมหายใจของคนเพียงคนเดียว จะสานต่ออะไรก็ไม่ได้ ฝันก็ไม่สำเร็จ บทเพลงนี้จึงเป็นของขวัญ และเผยแพร่ออกมา ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ก่อนวันแถลงผลงานของรัฐบาลครบรอบ 1 ปี (เรื่องเล่าเช้านี้ ปิอีซี-เทโร, 2558) และเมื่อพิจารณาและตีความบทเพลงเพราะเธอคือ...ประเทศไทยแล้ว บทเพลงนี้มีสาระสำคัญของตัวบทในการสื่อสารทางการเมือง นั่นคือ

(2.1) ความเป็นชาตินิยม ความรักที่มีต่อชาติ ต่อผืนแผ่นดิน

(2.2) ความเสียดุลและบทบาทหน้าที่ของชายชาติทหาร

(2.3) ความสามัคคีปรองดอง และการร่วมมือและการสนับสนุนของคนในชาติ เพื่อก้าวไปสู่ความหวังและจุดมุ่งหมายอันยิ่งใหญ่ของประชาชน

(3) เพลง ความหวังความศรัทธา

สำหรับบทเพลงความหวังความศรัทธา ผู้ที่ประพันธ์คำร้องคือ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้ประพันธ์ทำนองและเรียบเรียงเสียงประสานคือ พันตรีสุระชัย ถวิลไพร ในขณะที่ผู้ขับร้องบทเพลงนี้คือ จำสับเอกพงศธร พอจิต และผู้ควบคุมการผลิตคือ พลตรีฤคชดา สาริกา (กรมประชาสัมพันธ์, 2559)

โดยบทเพลงนี้ กรมประชาสัมพันธ์ได้เผยแพร่เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2559 หรือ 13 วัน ภายหลังเหตุการณ์กรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร ยังความโศกเศร้าเสียใจแก่ปวงชนชาวไทยไปทั่วทุกสารทิศของผืนแผ่นดินไทย ด้วยบริบททางสังคมเช่นนี้ ในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2559 พลโทสรรเสริญ แก้วกำเนิด โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในฐานะรักษาราชการแทนในตำแหน่งอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ได้เปิดเผยว่า บทเพลงนี้ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้ประพันธ์บทเพลงนี้ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ประชาชนในการร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เพื่อมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน นั่นคือ การร่วมกันสร้างชาติไทย (PPTV Online, 2559) และเมื่อพิจารณาและตีความของบทเพลงความหวังความศรัทธาแล้ว บทเพลงนี้มีสาระสำคัญของตัวบทในการสื่อสารทางการเมือง นั่นคือ

(3.1) การสร้างอุดมการณ์ใหม่ให้แก่ประชาชนและสังคมด้วยคำว่า “ความหวังความศรัทธา” นำไปสู่การสร้างพลังที่ยิ่งใหญ่ได้

(3.2) การเปรียบเปรยด้วยการใช้อวัยวะอย่างมือและหัวใจ เพื่อสื่อถึงการร่วมมือร่วมใจกัน สามัคคีกัน จะนำพาชาติไปสู่ความยิ่งใหญ่ได้ตลอดไป

(3.3) การใช้คุณธรรมหรือข้อปฏิบัติที่น่าใจ นั่นคือ ความจริงใจ ความสามัคคี ความดี ความเชื่อมั่น การมีพลังใจ สิ่งเหล่านี้ เมื่อทุกคนปฏิบัติได้ และมีอยู่ ไม่ว่าสิ่งใดๆ ที่คาดหวังไว้ ก็จะสามารถเป็นจริงได้

(4) เพลง สะพาน

สำหรับบทเพลง สะพานนี้ ผู้ที่ประพันธ์คำร้องคือ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้เรียบเรียงคำร้องและทำนองคือ นายวิเชียร ตันติพิมลพันธ์ ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน คือ พันตรีสุระชัย ถวิลไพร ในขณะที่ผู้ขับร้องบทเพลงนี้คือ จำสับเอกพงศธร พอจิต (sakooclub, 2560)

สำหรับสาระสำคัญของบทเพลงนี้ โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประพันธ์บทเพลงนี้ และได้อธิบายไว้ว่า บทเพลงนี้ถูกประพันธ์ขึ้นมาก็เพื่อให้เป็นเพลงประจำคณะรัฐมนตรี เพื่อมอบให้เป็นของขวัญแก่คณะรัฐมนตรีทุกคนในการทำงาน ในการประชุมนัดแรกของปี พ.ศ. 2560 เพื่อเป็นกำลังใจในการก้าวข้ามไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนสู่จุดหมายและความสำเร็จ (PPTV Online, 2560) และ (เรื่องเล่าเช้านี้ ปิ๊ซี-เทโร, 2560)

โดยพลเอกประยุทธ์ ได้กล่าวว่า

“เพลงที่ออกมาวันนี้ ก็เป็น เป็นเพลงเพื่อ ผมทำความเข้าใจกับประชาชน กับ ครม. กับข้าราชการของผมว่า วันนี้ ปี 60 เป็นปีที่สำคัญ ที่เราจะเดินหน้าไปสู่ การมีประชาธิปไตยอย่างที่คุณต้องการนั่นแหละ เพราะฉะนั้น ข้าราชการ การเมืองก็คือ ครม. นั่นแหละ ในสถานการณ์ปกติ ก็ต้องทำตัวเป็นสะพาน ผมใช้ คำง่าย ๆ สะพาน ก็คือที่ให้คุณเค้ายียบย่ำ ที่ให้คุณก้าวข้ามพื่นน้ำที่เชี่ยวกราด ก็คืออุปสรรค สิ่งกีดขวางทั้งหมด ไปให้ได้ ทุกคนต้องทำตัวเป็นสะพาน ไม่ใช่ผม คนเดียว ไม่ใช่ผมแต่งแล้วผมเก่งกาจสามารถไม่ใช่ ไอ้ที่ผมเขียนมาทั้งหมด ผมเขียนให้คนทั้งชาติ เขียนให้คนทำงาน นะ แล้วก็ในช่วงปีใหม่ ผมก็อยากให้ ทุกคนนะ มีส่วนร่วมกันตรงนี้ ทุกคนร่วมกันเป็นสะพาน เพราะฉะนั้น ประชาชน ก็อย่าแออัดในการข้ามสะพาน มันก็เหยียบกันตายอีกนะแหละ สะพานนะ นะ เพราะฉะนั้นก็ต้องจัดระเบียบกันให้ได้นะ ผมอดทนเพราะผมเป็นสะพาน ให้คน เค้าย่างข้ามเหยียบไป แล้วผมก็ ลูกขึ้นใหม่ทุกคราใจ ผมท้อแท้ผมก็ไม่เคยท้อแท้ เห็นมัย เนี่ย ผมบอกครม.ผมแบบนี้...ไม่ใช่ผม ทุกเพลงที่เขียนมานะ นั่นคือทุกคน ทั้งประชาชน ทั้งครม.” (เรื่องเล่าเช้านี้ บีบีซี-เทโร, 2560)

นอกจากนี้แล้ว เมื่อได้พิจารณาและตีความของบทเพลงสะพานแล้ว บทเพลงนี้ มีสาระสำคัญของตัวบทในการสื่อสารทางการเมือง นั่นคือ

- (4.1) การไม่ย่อท้อต่อหน้าที่ที่ทหารจะต้องพึงกระทำ
- (4.2) การอธิบายถึงความเสียสละของทหารประดุจดังการเป็นสะพาน
- (4.3) การฉายซ้ำ เน้นย้ำ ตอกย้ำถึงคำมั่นสัญญาที่เคยให้ไว้
- (4.4) การต่อสู้เพื่อประชาชน ประเทศชาติและแผ่นดินจนกว่าชีวิตจะหาไม่

ดังคติที่ว่า เสียชีพเพื่อชาติและประชาชน อันเป็นการอธิบายให้เห็นภาพของการเป็นทหาร

3. สรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์ในบทความชิ้นนี้แล้ว พบว่าดนตรีและบทเพลงจะถูก นำมาใช้ในการสื่อสารทางการเมืองเสมอมา หากแต่ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงก็คงมีเพียง เนื้อหาหรือประเด็นในบทเพลงนั้นๆ และตัวผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารเอง ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ตามบริบทหรือสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคม ดังนี้

- (1) ยุคระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 ผู้ส่งสาร คือ กลุ่มนักศึกษา ปัญญาชน รวมถึง ข้าราชการอย่างรัฐบาล ส่งผ่านสารอย่างบทเพลงเพื่อชีวิตหรือบทเพลงปลุกใจ ไปยังผู้รับ

สาร คือ กลุ่มนักศึกษา ปัญญาชน ประชาชน และกลุ่มผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองในขณะนั้น ภายใต้บริบททางการเมืองทั้งก่อนเหตุการณ์ พ.ศ. 2516 ที่มีการลิดรอนสิทธิเสรีภาพ ไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย และมีการเรียกร้องรัฐธรรมนูญและการชุมนุมประท้วงรัฐบาล อันนำมาซึ่งเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และบริบททางการเมืองหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ที่มีการตอบโต้อุดมการณ์ทางการเมืองและความคิดผ่านบทเพลง และจะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของการใช้บทเพลงในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในยุค พ.ศ. 2516 เป็นลักษณะของการตอบโต้กันระหว่างฝ่ายผู้มีความอำนาจในทางการเมืองผ่านบทเพลงปลุกใจเพื่อมุ่งโจมตีบทเพลงชั่วคราวเข้ามาอย่างบทเพลงเพื่อชีวิตและมีเนื้อหาเป็นไปในทางที่มุ่งปลุกใจ ต่อต้าน หรือทำลายประหัตประหารฝ่ายที่ไม่จงรักภักดีต่อสถาบันของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในทางตรงกันข้าม ด้วยถ้อยคำ เนื้อหา และข้อความในบทเพลงเพื่อชีวิตที่บรรดานิสิต นักศึกษา ประชาชน ตลอดจนรวมถึงบรรดาปัญญาชนใช้ในการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงกลับมีเนื้อหาที่มุ่งหาคำว่า ประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกัน เพื่อเป็นการสะท้อนปัญหา การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ และการต่อสู้กับอำนาจรัฐดังที่ปรากฏในเนื้อหาของบทเพลง

(2) ยุคพฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ผู้ส่งสาร คือ บรรดาศิลปินส่งผ่านสารอย่างบทเพลงไปยังผู้รับสาร คือ กลุ่มชนชั้นกลาง และประชาชน ทั้งที่ชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาลและประชาชนโดยทั่วไป ภายใต้บริบทของการต่อสู้ชุมนุมประท้วงรัฐบาลของพลเอกสุจินดา คราประยูร เพื่อใช้บทเพลงในการสร้างกระแสความรู้สึกและจิตสำนึกร่วมในการชุมนุม รวมถึงการผ่อนคลายบรรยากาศของความตึงเครียดในการชุมนุมประท้วง

(3) ยุคการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ กลุ่ม นปช. และกลุ่ม กปปส. มีผู้ส่งสาร ก็คือ บรรดาศิลปิน แกนนำผู้ชุมนุม ที่ได้ประพันธ์ หรือคัดเลือกคัดสรรบทเพลง แล้วส่งสารผ่านทาง การขับร้อง ขับกล่อมหรือเปิดบทเพลง เพื่อสื่อสารและส่งสารไปยังผู้รับสารอย่างกลุ่มผู้ชุมนุมของฝ่ายตนเอง ฝ่ายตรงกันข้าม หรือแม้แต่รัฐบาลในขณะนั้นๆ เอง โดยมีการใช้บทเพลงเพื่อปลุกเร้า ปลุกใจ บรรเทาอารมณ์ความรู้สึกของทั้งตัวผู้ชุมนุมเองและบรรดาแกนนำทั้งหมดในทุกห้วงของอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นการปลุกใจให้กำลังใจ ดีใจ โศกเศร้าเสียใจจากความสูญเสีย หรือแม้แต่กระทั่งการกดดันต่อรัฐบาลหรือฝ่ายตรงกันข้ามโดยการใช้การถ่ายทอดบรรดาความรู้สึกต่างๆ เช่นว่านี้ ผ่านทางดนตรีและเสียงเพลง

(4) ยุครัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็มีตัวของท่านนายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นผู้ประพันธ์บทเพลง หรือผู้ผลิตสาร ประพันธ์สารอย่างบทเพลงทั้ง 4 เพลง คือ เพลงคืนความสุขให้ประเทศไทย เพลงเพราะเธอคือ...ประเทศไทย เพลง

ความหวังความศรัทธา และเพลงสะพาน แล้วจึงส่งต่อและเผยแพร่ไปช่องทางอย่างโทรทัศน์ สถานีวิทยุ หรือแหล่งช่องทางสื่อออนไลน์ ภายใต้บริบททางการเมืองและสังคมทั้งก่อน และหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 เพื่อที่จะส่งสารอย่างบทเพลงไปยังพี่น้องประชาชน ในประเทศ ในลักษณะของการพยายามที่จะใช้บทเพลงเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะอธิบาย หรือบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวท่านนายกฯ เอง ดังคำกล่าวของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ว่า

“ถ้าใครไม่เข้าใจอะไร เรื่อง คสช. ก็ให้ไปฟังเพลง เพราะจะอธิบายหมดทุก เรื่อง” (วาสนา นาน่วม, 2557, น. 276)

และในท้ายที่สุด สารสำคัญที่ผู้เขียนพยายามที่จะอธิบายและชี้ให้เห็นจึงมีอยู่ว่า ตามขอบเขตเวลาของบทความชิ้นนี้แล้ว ในอดีตตั้งแต่ยุค 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ยุคพฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ยุคที่มีกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างกลุ่มพันธมิตรฯ กลุ่ม นปช. และกลุ่ม กปปส. หรือแม้แต่ในยุครัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเอง ก็ตาม พบว่า บทเพลงและดนตรีมีความแนบแน่นใกล้ชิดอย่างยิ่งกับบริบททางการเมือง และสังคม และถูกนำมาใช้ผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองโดยมีลักษณะของการ ที่บทเพลงถูกนำไปใช้เป็นเสมือนสาร เป็นข้อความ เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดลักษณะ บางประการ ตลอดจนถึงอุดมการณ์ทางการเมืองอยู่เป็นนิตย ทั้งนี้ ในการเผยแพร่หรือ ถ่ายทอดอุดมการณ์หรือลัทธิทางการเมืองได้ ก็แต่โดยบทเพลงปลุกใจหรือบทเพลงที่มี ผลเกี่ยวเนื่องทางการเมืองให้เห็นอยู่เนืองๆ นอกจากนี้ บทเพลงยังได้ทำหน้าที่ในการขยาย ขยายกว้างออกไปจากขอบเขตหรือรูปแบบหน้าที่ของตนเอง จากเดิมที่ดนตรีและเสียงเพลง ได้ทำหน้าที่คือ การสร้างความสนุกสนาน สร้างความไพเราะ ก่อเกิดอารมณ์สุนทรียะ สร้างความจรรโลงใจ แก่บุคคลต่างๆ ที่ได้สดับรับฟังเสียงของดนตรีและบทเพลง แล้วค่อยๆ แทรกซึมเข้าสู่จิตใจของผู้คนในสังคมได้ทุกคนทุกฐานะทุกชนชั้นอย่างเสมอหน้ากัน หากแต่เมื่อดนตรีและบทเพลงเช่นว่านี้ เมื่อได้เข้ามาสู่มิติในทางการเมือง บทบาทและ หน้าที่ของดนตรีและบทเพลงที่มีอยู่ก็ถูกนำมาใช้ในการสื่อสาร และผู้เขียนเห็นว่า ดนตรี และบทเพลงน่าจะเป็นสาร เป็นข้อความที่สามารถเข้าถึงมนุษย์ เข้าถึงจิตใจได้อย่างรวดเร็ว และง่ายดายเสียยิ่งกว่าการสื่อสารด้วยวิธีการอื่นๆ และด้วยสารสำคัญและประโยชน์ ของดนตรีและบทเพลงนี้เอง มันจึงถูกนำมาใช้เพื่อการปลุกเร้า ปลุกใจ กลุ่มคนจิตใจ ของมวลชนโดยทั่วไปได้ ซึ่งผู้เขียนเองเห็นว่า ในมิติทางการเมืองแล้ว การสื่อสารทาง การเมืองโดยวิธีการของการใช้บทเพลงและดนตรีดังที่ได้กล่าวถึงความสำคัญไปแล้วข้างต้น อย่างน้อยที่สุด เมื่อมีผู้ส่งสารได้ส่งสารซึ่งปรากฏออกมาในรูปของดนตรีและบทเพลงขึ้น

มาแล้ว และได้ส่งไปยังผู้รับสาร นั่นคือประชาชนในสังคม และเมื่อมีการรับฟังและซึมซับเนื้อหาของบทเพลงและเสียงดนตรี อาจจะสามารถแทรกซึมแนวความคิดปลูกเร้าหรือสร้างความรู้สึกร่วมกันในบทเพลง เพราะดนตรีและบทเพลงน่าที่จะสามารถแทรกซึมหรือทะลุทะลวงเข้าไปได้ถึงจิตใจของมนุษย์ได้อย่างง่ายดาย โดยที่ไม่มีความจำเป็นใดๆ เลยในการที่จะใช้กำลังบังคับ หรือข่มขู่ เคี้ยวเชื้ญ หรือแม้แต่จะออกกฎหมาย ระเบียบข้อปฏิบัติที่มีลักษณะของคำสั่ง หากแต่การรับรู้และได้ยินผ่านเสียงในรูปแบบของดนตรีและบทเพลง ย่อมจะทำให้มนุษย์ยอมรับและเชื่อถือในตัวผู้นำทางการเมือง แกนนำมวลชนหรืออุดมการณ์ใดๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งน่าจะเป็นวิธีการของการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่แยบยลและนุ่มนวลที่สุดอีกวิธีการหนึ่งของผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลทหารหรือแกนนำมวลชน ซึ่งถูกนำมาใช้ในบริบททางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- MGR Online. (2557). คลสข. เผยแพร่เพลง “คืนความสุขให้ประเทศไทย” ขอประชาชนไว้วางใจ-ศรัทธาทองทัพ. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2560, จาก www.mgronline.com/politics/detail/9570000063619
- PPTV Online. (2559). ปิ๊กตู แต่งเพลง “ความหวังความศรัทธา” เป็นกำลังใจแก่ประชาชน. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2560, จาก www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/37773
- _____. (2560). คันดักเตอร์ “ปิ๊กตู” แต่งเพลง “สะพาน” เป็นกำลังใจให้ ครม.ใหม่. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2560, จาก www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/43229
- Sakooclub. (2560). เพลงสะพาน/ประพันธ์ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา/คำร้องทำนอง วิเชียร ตันติพิมลพันธ์/บรรเลงดุริยางค์ทหารบก. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2560, จาก www.youtube.com/watch?v=pzgaTIEg440
- กรมประชาสัมพันธ์. (2559). ความหวังความศรัทธา. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2560, จาก www.youtube.com/watch?v=FekmQL5EZmQ
- ไซท์มา เพลง “สู้ไม่ถอย” ของมวลมหาประชาชน. (2557). สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2562, จาก www.sanook.com/news/1431801

- จรรยารัตน์ สุวรรณภูสิทธิ์. (2531). การศึกษาบทเพลงเพื่อชีวิตที่เกี่ยวข้องกับขบวนการนักศึกษา ช่วง 2516-2519. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2557). สังคมนิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก. กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์.
- ดุขฎิ พนงยงค์ บุญทัศนกุล. (2529). ลมหายใจ...ดนตรี...ชีวิต การฝึกดนตรีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: บ้านเพลง.
- ทำเนียบรัฐบาล. (2558). เพราะเธอคือ...ประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2560, จาก www.youtube.com/watch?v=P7ucJwSRBeA
- เนื้อเพลง เพื่อมวลชน – กรรมาชน. (2559). สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2562, จาก https://เพลง.meemodel.com/เนื้อเพลง/เพื่อมวลชน_กรรมาชน
- เนื้อเพลง คนกับควาย [แหล่] – คาราวาน. (2559). สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2562, จาก [https://เพลง.meemodel.com/เนื้อเพลง/คนกับควาย%20\[%20แหล่%20\]_คาราวาน](https://เพลง.meemodel.com/เนื้อเพลง/คนกับควาย%20[%20แหล่%20]_คาราวาน)
- พฤษิตาณ ชุมพล, ม.ร.ว. (2552). ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). ดนตรีวิจิตร. กรุงเทพฯ: สยามสมัย.
- รายการโทรทัศน์ นายกรัฐมนตรี. (2557). แลงการณ์ "คืนความสุข ให้คนในชาติ" โดยพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้า คสช. 30 พฤษภาคม 2557. สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2561, จาก <https://youtu.be/PfyX0owwwRM>
- เรื่องเล่าเช้านี้ ปิ๊ตชี-เทโร. (2558). เรื่องเล่าเช้านี้ นายกฯแต่งเพลง ‘เพราะเธอคือประเทศไทย’ เป็นของขวัญปีใหม่ให้ปชช. (23 ธ.ค.58). สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2560, จาก www.youtube.com/watch?v=Cm8JWyt83hQ
- _____. (2560). นายกฯ แต่งเพลง ‘สะพาน’ ให้กรม.ใหม่ทำงานเพื่อประเทศ ก้าวสู่ความมั่นคง. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2560, จาก www.youtube.com/watch?v=iEPZxUJiEA
- วรพงษ์ วจะรักษ์เลิศ. (2557). การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ: ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2550-2556. (ดุขฎิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาสื่อสารการเมือง วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.
- วาสนา นาน่วม. (2557). เส้นทางพยัคฆ์ ประยุทธ์ จันทร์โอชา จาก ‘ทหารเสือ’ สู่ ‘หลังเสือ’. นนทบุรี: มติชน.

- สรีนธร กิริติบุตร. (2528). *เพลงปลุกใจไทย (พ.ศ. 2475-2525): การวิเคราะห์ทางการเมือง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกรี เจริญสุข. (2532). *เพลงชาติ*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2553). *ดนตรีไทย มาจากไหน?*. นนทบุรี: หินหยาง.
- สุชาติ แสงทอง. (2549). *ดนตรีการเมืองไทย พ.ศ. 2481-2516*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาโทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2550). *ดนตรีการเมือง ที่ฉันทันเจ้อ*. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2560, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=135057>
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2541). *การสื่อสารกับการเมือง*. กรุงเทพฯ: ประสิทธิ์ภัณฑ์ แอนด์พรินติ้ง.
- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ. (2560). 4ปี “มือบอนหวัด” กับ 4 เรื่องหลังฉาก กปปส.. สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน 2561, จาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-41804763>
- เหตุผลในการยึดอำนาจของ คสช. (2557). สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2560, จาก www.baanjommyut.com/library_5/national_council_for_peace_and_order/01.html
- อนุชา ขาติรักษา. (2543). *โลกทัศน์ทางการเมืองของศิลปินเพื่อชีวิตในสังคมไทย*. (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อำนาจ เอี่ยมสำอางค์. (2554). *การวิเคราะห์ภาพสะท้อนแนวคิดทางสังคมที่ปรากฏในบทเพลง: ศึกษางานเพลงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.